

Title of Journal
Research in History Education

Designing an Educational Model for Promote Peace through
History Education

Fatollah Koushki^{1*}, Nasrin Abasijam²

1 -Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University,
P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran

2 -Official Secretary of Education, Master of Curriculum Studies, Shahid Rajae
University

ABSTRACT

Keywords:

History
education,
educational
model,
peace
promotion,
design
Phenomenology

1 .
Corresponding
author

✉
koushki817@c
fu.ac.ir@cfu.ac
.ir

Background and Objectives: History education in educational systems is typically focused on the transmission of knowledge and the memorization of past events, with comparatively limited attention given to fostering human insight and a peace-oriented mindset. The present study aimed to design an educational model for promoting peace through history education. It was conducted using a qualitative approach and a phenomenological method, as integrating the content-based perspectives of history scholars with the practical experiences of teachers was considered essential for developing this instructional model. **Methods:** The study population consisted of history professors and teachers. Using purposive sampling based on teaching experience and competence in fostering peace-oriented education, 15 participants were selected until theoretical saturation was achieved. Data were collected through semi-structured interviews, and their credibility was confirmed through member checking. The validity of the instrument was ensured using the Content Validity Ratio (CVR), the Content Validity Index (CVI), and convergence with findings from similar studies. Reliability was established through repeated review of the interviews, researcher-led coding, and independent analysis by two additional coders and Data analysis was conducted using Braun and Clarke's six-phase thematic analysis approach.

Findings: Based on the results of the research, five main themes were identified and extracted, including historical reflection, understanding cultural differences, critical dialogue, social empathy, and peaceful action, along with 25 subthemes. The studies also show that focusing on these five axes can elevate history learning from the level of information retention to a deeper level, involving analysis, criticism, interpretation, and application in everyday life. **Conclusion:** Therefore, the educational model proposed in this study can be implemented in university and school programs to provide a platform for educating responsible, participatory, and peace-loving citizens.

ISSN (Online): 2783-2155

DOI:https://10.48310/rhe.2026.22747.1193

Received: 1404-02-10 Reviewed: 1404-03-01 Accepted: 1404-03-03 PP: 43-78

Citation (APA): Koushki, F & Abasijam, N. (2025). Designing an Educational Model for Promote Peace through History Education. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 6(30), 43-78.

 https://10.48310/rhe.2026.22747.1193

طراحی الگوی آموزشی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ

فتح‌اله کوشکی^{۱*}، نسربین عباسی‌جم^۲

۱. استادیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵ تهران، ایران. نویسنده

مسئول،

۲. دبیر رسمی آموزش و پرورش، کارشناسی ارشد مطالعات برنامه درسی، دانشگاه شهیدرجایی تهران، ایران

چکیده

پیشینه و اهداف: آموزش تاریخ در نظام‌های آموزشی معمولاً بر انتقال دانش و حفظ رویدادهای گذشته متمرکز است و کمتر به پرورش بینش انسانی و نگرش صلح‌طلبانه توجه دارد. پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی آموزشی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی انجام شد؛ زیرا تلفیق دیدگاه‌های محتوایی اساتید تاریخ و تجربه عملی معلمان در طراحی این الگوی آموزشی ضروری بود.

روش‌ها: جامعه پژوهش شامل اساتید و معلمان تاریخ است که با نمونه‌گیری هدفمند بر اساس تجربه تدریس و توانمندی در تربیت صلح‌جو، تارسیدن به اشباع نظری ۱۵ نفر از آنها به‌عنوان نمونه انتخاب شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و صحت آنها با مرور اعضا تأیید شد. روایی ابزار از طریق شاخص‌های CVR و CVI و همگرایی با یافته‌های پژوهش‌های مشابه تضمین و پایایی آن با بازبینی مکرر مصاحبه‌ها، کدگذاری توسط پژوهشگر و تحلیل مستقل دو کدگذار دیگر تأمین شد و تحلیل داده‌ها با روش شش‌مرحله‌ای تحلیل مضمون براون و کلارک انجام شد.

یافته‌ها: بر اساس نتایج پژوهش، پنج مضمون اصلی شامل بازاندیشی تاریخی، درک تفاوت‌های فرهنگی، گفتگوی انتقادی، همدلی اجتماعی و اقدام صلح‌جویانه همراه با ۲۵ مضمون فرعی شناسایی و استخراج شد. همچنین بررسی‌ها نشان داد که تمرکز بر این پنج محور می‌تواند یادگیری تاریخ را از سطح حفظ اطلاعات به سطح عمیق‌تر، متضمن تحلیل، نقد، تفسیر و کاربرد در زندگی روزمره ارتقا دهد. **نتیجه‌گیری:** بنابراین الگوی آموزشی پیشنهادی پژوهش حاضر می‌تواند قابلیت عملیاتی شدن در برنامه‌های دانشگاهی و مدارس را داشته باشد تا بستری برای تربیت شهروندان مسئول، مشارکت‌جو و صلح‌طلب فراهم شود.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

آموزش تاریخ،
الگوی آموزشی،
ترویج صلح،
طراحی
پدیدارشناسی

۱. نویسنده مسئول

Koushki817@cfu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴-۰۲-۱۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴-۰۳-۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴-۰۳-۰۳

شماره صفحات: ۴۳-۷۸

مقدمه

هزاره جدید در حالی آغاز شده است که جهان همچنان با چالش‌های جدی در دستیابی به صلح و امنیت پایدار روبه‌رو است. تداوم نقض حقوق بشر، دولت‌ها را به جستجوی راهکارهای مؤثر برای پیشگیری از آن واداشته است. در همین زمینه، کنفرانس جهانی وین (۱۹۹۳) با استناد به اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)، آموزش و آگاهی‌بخشی درباره حقوق بشر را ابزاری اساسی برای تقویت تفاهم، مدارا و صلح^۱ میان ملت‌ها دانسته و آن را زمینه‌ساز گسترش فرهنگ جهانی حقوق بشر و تحقق صلح پایدار می‌داند (Christie, 2010). از آنجا که زمینه‌های وقوع درگیری، بار خشونت به همراه دارد، نیاز به مطالعات صلح، درگیری، آموزش و نحوه برخورد با ظلم و بی‌عدالتی در فراگیران، حائز اهمیت بوده و تغییر الگوی مرتبط با آموزش در زمینه صلح و تعارض با تکیه بر مفاهیم و توصیه‌هایی مرتبط با این مطالعات، ضرورت خواهد داشت (Kulkarni, 2019). لذا تحلیل گفتمان آموزش صلح و گنجاندن آموزش صلح انتقادی در آموزش تاریخ و مطالعات اجتماعی در آموزش رسمی و در واقع رویکردهای انتقادی در برابر مواضع معاند صلح، مفید و سازنده خواهند بود (Dingler, 2020).

بهترین نتیجه فرایند بلوغ فردی و اجتماعی بشر صلح است و در بستری به وجود می‌آید که نیازهای بشری برآورده شده باشند. بشر در کنار نیاز به بقا و امنیت، نیاز دارد در جستجوی آزادی، عدالت، به هم پیوستگی، معنا، هدف و راستی باشد (Rahnama bayat, 2016). Galtung (1969) با اتخاذ رویکردی متمایز در میان دو برداشت اصلی از مفهوم صلح، مدلی ساده اما بنیادین برای تبیین چپستی آن ارائه می‌کند. او صلح را در قالب دو دسته «صلح منفی» و «صلح مثبت» صورت‌بندی می‌کند. از نظر گالتونگ، صلح منفی به‌طور ساده به فقدان خشونت مستقیم یا شخصی اشاره دارد، در حالی که صلح مثبت فراتر از نبود خشونت شخصی بوده و نبود خشونت ساختاری و فرهنگی را نیز در بر می‌گیرد. (Tahmasbi et al (2024) نیز به نقل از Montessori (1949) بیان می‌کنند که پایان دادن به خشونت و جنگ را می‌توان صلح منفی دانست؛ اما صلح واقعی در ترویج و گسترش عدالت، محبت و ایجاد جهانی بهتر معنا می‌یابد؛ جهانی که در آن هماهنگی، هم‌سویی و توافق حاکم باشد و با وجود تمام تفاوت‌های میان انسان‌ها، زمینه دوری از خشونت و حل مسالمت‌آمیز ستیزه‌ها فراهم شود. علی‌رغم ظاهر مطلوب و مورد قبول صلح در نظر عامه، آموزش صلح با چالش‌های زیادی مانند فقدان اجماع مشخص بر سر تعاریف رایج از صلح، فرهنگ صلح، مؤلفه‌ها و آموزش صلح مواجه است که کار محققان این حوزه را همواره دچار تزلزل کرده است (Gursel- Bilgin, 2020).

از طرفی تاریخ مجموعه‌ای نظام‌مند از رویدادها و تحولات فرهنگی، طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی که در گذشته در زمان و مکان زندگی انسان‌ها رخ داده و هویت و میراث فرهنگی آنها را شکل می‌دهد. انتقال این میراث به نسل‌های آینده و پاسداشت هویت فرهنگی،

از اصول بنیادین تداوم فرهنگ و تمدن در هر جامعه به شمار می‌رود. از این‌رو، درس تاریخ در برنامه‌های درسی جایگاه ویژه‌ای یافته است (Changaei, 2020). آموزش تاریخ این امکان را برای فراگیران فراهم می‌کند تا با بررسی و تحلیل تجربه‌های گذشته، به‌ویژه علل و پیامدهای جنگ‌ها و درگیری‌ها، از تکرار خطاهای تاریخی جلوگیری کنند.

این فرایند از رهگذر مطالعه فرهنگ‌ها، تمدن‌ها و رویدادهای مهم تاریخی، زمینه‌ساز شکل‌گیری نگرش انتقادی و تقویت مهارت‌های حل تعارض در آنان می‌شود. در همین راستا، آموزش صلح نیز با انتقال دانش و پرورش مهارت‌های لازم برای حل مسالمت‌آمیز درگیری‌ها، از طریق برنامه‌های درسی به ترویج فرهنگ صلح می‌پردازد. این حوزه آموزشی بر مفاهیمی همچون حقوق بشر، عدالت اجتماعی و روش‌های غیرخشونت‌آمیز حل تعارض تأکید دارد و ارزش‌ها و نگرش‌هایی را پرورش می‌دهد که برای ایجاد تغییرات مثبت و پایدار در جامعه ضروری‌اند. با گسترش روند جهانی شدن، نظام‌های آموزشی در سراسر جهان توجه فزاینده‌ای به موضوعاتی چون توسعه پایدار، حقوق بشر و امنیت زیست‌محیطی نشان داده‌اند؛ از این‌رو، تبیین مفهوم صلح در آموزش تاریخ به ضرورتی جهانی تبدیل شده است. یافته‌های پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی نیز نشان می‌دهند که آموزش صلح، به‌ویژه در پیوند با آموزش تاریخ، از اهمیتی راهبردی برخوردار است (Nazari Ilkhani Abadi et al, 2024).

صلح از کهن‌ترین آرمان‌های بشریت است و تحقق آن پیوندی ناگسستنی با رعایت حقوق بشر دارد؛ زیرا بدون احترام به حقوق بشر، دستیابی به صلحی واقعی و پایدار ممکن نیست. در گذشته، صلح غالباً به‌منزله فقدان جنگ تعریف می‌شد، اما امروزه این مفهوم گسترده‌تر شده و ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، زیست‌محیطی و فرهنگی را نیز در برمی‌گیرد. بر این اساس، نقش آموزش صلح در بازنگری برنامه‌های درسی و تربیتی اهمیت فزاینده‌ای یافته است. این نوع آموزش بر ضرورت طراحی محتوایی تأکید دارد که زمینه‌ساز زندگی متعادل، سازگار با حقوق بشر و آگاه از چالش‌های جهانی باشد. از این‌رو، نظام آموزشی باید نسبت به مسئولیت خود در تربیت نسلی آگاه، صلح‌جو و توانمند در مواجهه با خشونت‌ها و بحران‌های جهانی هوشیار باشد (Bayer & Staley, 2003).

هدف اصلی آموزش صلح، برقراری صلح میان انسان‌ها، روابط میان فردی، گروه‌ها، کشورها، جوامع و فرهنگ‌هاست. این آموزش‌ها با پرورش و تقویت دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌هایی که سبب تغییر رفتار می‌شوند، دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا از کشمکش، هم‌از نوع آشکار و هم‌از نوع ساختاری، ممانعت کنند و تضادها را به صورت صلح‌آمیز حل کنند (Zamani Kookhalo et al, 2021). (Wells, 2012) آموزش جهانی را شامل آموزش صلح یعنی آموزش در راستای همکاری و احترام به فرهنگ‌های متفاوت و دموکراسی می‌داند. لذا به دلایلی می‌توان آن را با تربیت بین‌المللی انسان‌ها ارتباط داد که هدفش همدردی، اهمیت ملاحظه نقطه نظر دیگران، بلوغ در فهم، پذیرش احترام به تفاوت‌ها و سعه صدر است.

از چالش‌های اساسی آموزش صلح، درک محدود از نقش نظام آموزشی در تحولات اجتماعی پس از جنگ و گرایش به حذف موضوعات مرتبط با صلح از برنامه‌های درسی است (Pasic, 2020). زمینه‌های تاریخی و سیاسی از جمله جنگ‌ها، درگیری‌های داخلی و تعارضات قومی و مذهبی، همراه با تأثیر ساختارهای قدرت و سیاست، موجب شکل‌گیری چرخه‌های خشونت و تولید نسل‌هایی با نگرش‌های خشونت‌محور شده‌اند. پژوهش‌ها بر ضرورت بازنگری نظام‌مند در آموزش صلح تأکید دارند تا افرادی فعال، اثرگذار و توانمند در حل تعارضات پرورش یابند و چرخه خشونت متوقف شود (Balvin, Daniel & Christie, 2020). آموزش صلح در عصر کنونی، رسماً به عنوان جنبه مهمی از تربیت اجتماعی تلقی می‌گردد. به دنبال توجه سازمان‌های بین‌المللی به حوزه صلح و آموزش آن (بعد از اتمام جنگ جهانی) و با شروع به کار سازمان آموزشی علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو^۱)، موضوع صلح به آموزش رسمی و همگانی ورود پیدا کرده و در نهایت آموزش صلح، با بهره‌گیری از آموزش و پرورش رسمیت پیدا کرده است (Page, 2019).

صلح به‌عنوان یکی از بنیادین‌ترین نیازهای بشری، مفهومی چندبُعدی و پیچیده است که تحقق آن تنها با نبود جنگ یا کاهش خشونت ممکن نمی‌شود، بلکه مستلزم پرورش نگرش‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌هایی است که انسان‌ها را برای زیستن مسالمت‌آمیز در جامعه‌ای چندفرهنگی توانمند سازد. نظام‌های آموزشی، به‌ویژه آموزش تاریخ، نقش اساسی در نهادینه‌سازی فرهنگ صلح، ترویج مدارا و ارتقای همزیستی پایدار دارند. آموزش تاریخ نه‌تنها بستری برای بازشناسی تجربه‌های جمعی ملت‌ها فراهم می‌آورد، بلکه ظرفیت منحصر به فردی برای تحلیل ریشه‌های خشونت، درگیری‌ها، ستیزها و فرایندهای سازش، گفتگو، آشتی و صلح‌آفرینی در اختیار یادگیرندگان قرار می‌دهد. مرور پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد که مفهوم صلح در حوزه تعلیم و تربیت، چه در مدرسه و چه در دانشگاه، برای دانش‌آموزان و دانشجویان معلمان، مجموعه‌ای چندلایه از مؤلفه‌های شناختی، عاطفی و اجتماعی است.

یافته‌های پژوهش‌های (Shahabinejad et al (2024)؛ Nazari Ilkhani Abadi et al (2024)؛ Zandi et al (2024)؛ Moradian et al (2024)؛ Tahmasbi et al (2024)؛ Ghashlaghjoob (2024)؛ Valikhani et al (2022) نشان می‌دهد که آموزش صلح صرفاً به معنای پرهیز از خشونت نیست، بلکه شامل پرورش مهارت‌های گفتگو، احترام به تفاوت‌ها، عدالت‌خواهی، مدارا، همزیستی مسالمت‌آمیز و تقویت هویت انسانی است. در مدرسه و دانشگاه، نمونه‌های تاریخی، الگوهای کلاس‌محور معلمان و استادان، رویکردهای مبتنی بر چندفرهنگی، یادگیری اجتماعی - هیجانی و عدالت‌ترمیمی، همگی در شکل‌دهی نگرش‌های صلح‌آمیز نقش دارند.

پژوهش‌های خارجی از جمله (Uko et al (2015)؛ Nuget (2014)؛ Unesco (2014) که این تصویر را تقویت می‌کنند نیز نشان داده‌اند که آموزش صلح در هر محیط

یادگیری، زمینه‌ساز کاهش پرخاشگری، گسترش همدلی، افزایش انسجام اجتماعی و تربیت شهروندان مسئول و جهانی است. با وجود این، بررسی ادبیات موجود نشان می‌دهد که سه خلأ اساسی پابرجاست: اول، فقدان الگوی آموزشی جامع و بومی که نشان دهد چگونه می‌توان آموزش تاریخ را در مدرسه و دانشگاه برای ترویج صلح بکار گرفت؛ دوم، غلبه رویکردهای توصیفی و تحلیل محتوای کتاب‌های درسی بدون ارائه چارچوب عملیاتی برای معلمان، دانشجومعلم، استادان و برنامه‌ریزان؛ و سوم نبود مدلی که عناصر تاریخ، مهارت‌های صلح، تحلیل انتقادی رویدادها و همزیستی مسالمت‌آمیز را به صورت یکپارچه و کاربردی ترکیب کند. بنابراین، علی‌رغم اذعان پژوهشگران به نقش آموزش تاریخ در کاهش خشونت، تقویت مدارا و ارتقای فهم بین‌فرهنگی، هنوز مدلی ساختارمند و قابل اجرا برای تحقق این اهداف به‌ویژه در تربیت دانشجومعلم (معلم آینده) و دانش‌آموزان ارائه نشده است و نیاز به الگویی که از ظرفیت رویدادهای تاریخی، روایت‌های چندصدایی و تحلیل تطبیقی تجربه‌های صلح‌آمیز و شکست‌ها برای پرورش دانش‌آموزان، دانشجومعلم صلح‌جو استفاده کند، بیش از هر زمان احساس می‌شود.

پژوهش حاضر با عنوان «از تاریخ تا همزیستی: طراحی الگوی آموزشی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ» با هدف پر کردن این خلأ انجام شده و در پی ارائه الگویی بومی، کاربردی و مبتنی بر شواهد است تا معلمان، دانشجومعلم، استادان، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران آموزشی را در بهره‌گیری تربیتی از تاریخ برای تقویت همزیستی مسالمت‌آمیز در مدرسه و دانشگاه یاری رساند. از این رو ایده اصلی پژوهش حاضر برای طراحی الگو بر محور پاسخ به سؤال ذیل مطرح شد:

مؤلفه‌های الگوی آموزشی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ بر اساس تجارب زیسته متخصصان این حوزه کدامند؟

برای دستیابی دقیق‌تر به هدف پژوهش در بخش مصاحبه‌های تخصصی نیمه‌ساختاریافته متناسب با سؤال اصلی پژوهش حاضر، سه سؤال جزئی‌تر به شرح ذیل طرح شد:

- از نگاه شما، آموزش تاریخ چگونه می‌تواند بر نگرش صلح‌جویانه و شیوه‌های همزیستی فراگیران اثرگذار باشد؟

- بر اساس تجربه شما، چه عناصر، فرایندها یا شیوه‌های آموزشی در تدریس تاریخ می‌توانند به تقویت درک، گفتگو و تعامل مسالمت‌آمیز در میان فراگیران کمک کنند؟

- به نظر شما، یک الگوی آموزشی مؤثر برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ باید چه مؤلفه‌ها یا الزامات عملی و تربیتی داشته باشد؟

پیشینه پژوهش

یونسکو از سال ۱۹۴۵ تاکنون در راستای اهداف آموزشی صلح فعالیت می‌کند و ایران نیز همواره به این سازمان متعهد بوده است. این نهاد، آموزش صلح را به‌عنوان فرآیندی جامع برای ارتقای دانش، مهارت، نگرش و ارزش‌های انسانی تعریف می‌کند و بر این باور است که چنین رویکردی با تغییر رفتار کودکان، جوانان و بزرگسالان، می‌تواند ضمن پیشگیری از خشونت و نزاع، امکان حل مسالمت‌آمیز منازعات و ایجاد شرایط مناسب برای تحقق صلح را در روابط فرد با خود، میان افراد، گروه‌ها و همچنین در سطح ملی و فراملی فراهم سازد (Unesco, 2002). در واقع یونسکو مدت طولانی است که درگیر اصلاح کتاب‌های درسی تاریخ و جغرافیا به منظور ارتقاء صلح و دوستی از طریق درک متقابل است و در جدیدترین تلاش خود (۲۰۰۵) به تألیف راهبردی جامع برای کتاب‌های درسی و مواد یادگیری پرداخته است (Nourian, 2021). کتب درسی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اسناد گفتمانی در نظام آموزش و پرورش، اولین و اغلب تنها کتاب‌هایی هستند که روی مسائل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی متمرکز شده‌اند و اغلب مردم آنها را مطالعه می‌کنند. این اسناد گفتمانی، می‌توانند در بازتولید خشونت یا برعکس در تولید و بازتولید تفکر صلح، مؤثر واقع شوند (Ide et, 2018). Tighbakhsh et al (2017) تأکید می‌کنند که نظام‌های تربیت معلم، به‌ویژه دانشگاه فرهنگیان، به‌عنوان نخستین و مهم‌ترین نهاد آموزشی در پرورش معلمان و مربیان آینده، نقشی تعیین‌کننده در ترویج فرهنگ صلح دارند. از این‌رو، ضروری است آموزش صلح نه به‌صورت محتوایی پراکنده، بلکه در قالب دوره‌های درسی اجباری، منسجم و تخصصی طراحی و اجرا شود تا آگاهی و مهارت‌های لازم برای تحقق صلح به‌گونه‌ای دقیق، عمیق و کاربردی در میان معلمان نهادینه گردد.

Nazari Ilkhani Abadi et al (2024) در نتایج پژوهشی با عنوان بیان مفهوم صلح با آموزش تاریخ نشان داد که در حوزه آموزش صلح، جنبه‌ها و برداشت‌های متعددی از این مفهوم، از جمله صلح به‌عنوان عدم جنگ، کاهش خشونت، صلح درون‌فرهنگی و صلح زیست‌محیطی بیان می‌شود و توجه به این ابعاد گوناگون می‌تواند فهمی عمیق‌تر از مفهوم صلح ایجاد کند. همچنین، ارائه نمونه‌های تاریخی از موفقیت‌ها و شکست‌های تلاش‌های صلح‌آمیز، موجب تقویت نگرش مثبت نسبت به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی شده و مهارت‌های مذاکره و حل تعارض را در میان یادگیرندگان پرورش می‌دهد. Shahabinejad

et al (2024) نیز در نتایج پژوهشی با عنوان نقش معلمان در ترویج فرهنگ صلح و مدارا در کلاس درس بیان می کنند که معلمان از طریق چهار مسیر اصلی در ترویج فرهنگ صلح تأثیرگذار هستند که شامل الگوسازی رفتارهای صلح‌آمیز، آموزش مستقیم مهارت‌های حل تعارض، ایجاد محیط کلاسی مبتنی بر احترام متقابل و طراحی فعالیت‌های یادگیری مشارکتی است. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که رویکردهای تربیتی مبتنی بر عدالت ترمیمی، آموزش چندفرهنگی و یادگیری اجتماعی-هیجانی، اثربخشی معلمان در ترویج فرهنگ صلح را تقویت می‌کند. در واقع معلمانی که ارزش‌های صلح را در تعاملات روزانه نهادینه کرده و از راهبردهای آموزشی مشارکتی بهره می‌گیرند، نقش کلیدی در پرورش شهروندانی دارند که قادر به زندگی در جامعه‌ای چندفرهنگی با مدارا و احترام هستند.

Tahmasbi et al (2024) در نتایج پژوهشی با عنوان شناسایی ویژگی‌های معلمان دارای سواد صلح از دیدگاه صاحب نظران بیان می کنند که معلمان برخوردار از سواد صلح، دارای دو دسته ویژگی اساسی‌اند که شامل باورهای بنیادی درباره صلح و ویژگی‌های شخصیتی مرتبط با آن است. بر اساس یافته‌های این پژوهش، چنین معلمانی به انسان‌ها، محیط‌زیست، طبیعت و زیبایی‌های جهان احترام می‌گذارند، باور درونی به صلح دارند و برای تحقق صلح پایدار تلاش می‌کنند. آنان می‌کوشند تا مهارت‌های لازم برای توسعه سواد صلح را به دانش‌آموزان منتقل کنند. معلم دارای سواد صلح باید روحیه انتقادپذیری داشته باشد، توانایی نقد منصفانه و واقع‌بینانه را در خود تقویت کند و از گفتگو و مذاکره به‌عنوان ابزاری مؤثر برای تعامل سازنده و حل مسائل اساسی بهره گیرد. همچنین، چنین معلمی دانش‌آموزان را به استفاده آگاهانه و مسئولانه از این مهارت‌ها در موقعیت‌های مختلف زندگی ترغیب می‌کند.

همچنین Moradian et al (2024) نیز در نتایج پژوهشی با عنوان بررسی نقش معلم در ترویج فرهنگ صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز بیان می کنند که معلمان با استفاده از روش‌های آموزشی متنوع و ایجاد محیط‌های یادگیری مثبت، می‌توانند مهارت‌های اجتماعی و عاطفی لازم برای تعامل مؤثر و مسالمت‌آمیز را در دانش‌آموزان پرورش دهند و با ترویج ارزش‌های انسانی و اجتماعی، نگرش‌های مثبت آنان را شکل دهند. آموزش مهارت‌های حل تعارض، احترام به تفاوت‌ها و آشنایی با حقوق بشر می‌تواند به ایجاد جامعه‌ای عادلانه و صلح‌جو کمک کند. با وجود چالش‌هایی مانند کمبود منابع و فشارهای اجتماعی و اقتصادی، حمایت نهادهای آموزشی و همکاری همه اعضای جامعه برای ترویج فرهنگ صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز ضروری است.

Zandi Ghashlaghjoob (2024) در نتایج پژوهشی با عنوان بررسی اثر آموزش بر ترویج فرهنگ صلح، مدارا و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در فضای مدرسه بیان می‌کند که آموزش فرهنگ صلح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در مدارس اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا مدرسه در شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای دانش‌آموزان نقش محوری دارد. این آموزش‌ها با ایجاد محیطی امن و احترام‌آمیز، مهارت‌های اجتماعی و هیجانی دانش‌آموزان را تقویت و آنان را برای حل تعارض‌ها از طریق گفتگو و همکاری توانمند می‌سازد. ترویج فرهنگ صلح موجب کاهش خشونت، بهبود روابط میان‌فردی و ارتقای توان مدیریت تعارض می‌شود و تحقق آن نیازمند آموزش معلمان، برنامه‌های هدفمند، مشارکت خانواده‌ها و حمایت نهادهای آموزشی است. این سرمایه‌گذاری تربیتی، علاوه بر کاهش مشکلات رفتاری، زمینه‌ساز جامعه‌ای عادلانه، پایدار و مبتنی بر ارزش‌های انسانی و اخلاقی و در بلندمدت به پیشگیری از خشونت و تقویت هم‌زیستی اجتماعی منجر می‌شود.

از طرفی Valikhani et al (2022) نیز در نتایج پژوهشی با عنوان تحلیل مؤلفه‌های آموزش صلح (نبود خشونت، حفظ کرامات انسانی و حقوق بشر و...) در اسناد گفتمانی آموزش و پرورش نشان دادند که در این دوران، مؤلفه‌های آموزش صلح در اسناد آموزشی جایگاه مشخصی نداشته‌اند. هم‌زمان، ورود ایده‌ها و مضامین مرتبط با جنگ، دشمنی و نفرت در متون آموزشی، موجب شکل‌گیری کلیشه‌های منفی و مشروعیت‌بخشی به خشونت و درگیری در باورها و اعتقادات افراد شده است. این روند با ایجاد چرخه‌ای از خشونت، صلح را به حاشیه رانده است.

Zare (2022) در نتایج پژوهشی با عنوان تجزیه و تحلیل و درک تفاوت‌های فرهنگی بیان می‌کند که درک تفاوت‌های فرهنگی نقشی اساسی در ارتقای تعامل و همکاری میان فرهنگی دارد و بی‌توجهی به آن می‌تواند موجب سوءتفاهم، تعارض و ناکارآمدی ارتباطات در محیط‌های چندفرهنگی شود. نتایج حاکی از آن است که تحلیل ابعاد فرهنگی از جمله نگرش افراد به ماهیت انسان، نوع رابطه با محیط و دیگران، شیوه جهت‌گیری نسبت به فضا، زمان و فعالیت، چارچوبی عمیق برای فهم رفتارهای فرهنگی فراهم می‌آورد. Tahmasbi et al (2024) نیز در نتایج پژوهشی با عنوان طراحی برنامه درسی مبتنی بر آموزش صلح در دوره ابتدایی نشان دادند که طراحی این مدل، برای تمامی برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت کشور، فرصت آن را فراهم می‌کند تا با نگاهی نو، به بازنگری جدی در عناصر برنامه‌های درسی دوره ابتدایی بپردازند. مدارس نیز می‌توانند با بهره‌گیری از این الگو،

برنامه‌هایی تدوین کنند که بر انتقال ارزش‌های جهانی، ترویج رفتارهای پایدار و پرورش مهارت‌های ضروری تمرکز داشته باشد. در واقع چنین برنامه‌هایی دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا به شهروندانی فعال و مسئول در عرصه جهانی تبدیل شوند؛ درکی که می‌تواند راهنمای آنان در مسیر تحقق انسانیت، صلح و آرامش در جهان باشد.

Shabani et al (2016) در نتایج پژوهشی با عنوان آموزش صلح: راهی به سوی توسعه فرهنگ صلح بیان می‌کنند که برای تبدیل آموزش و یادگیری صلح به یک هنجار و ارزش در جوامع، لازم است نظام‌های آموزشی با بهره‌گیری از رویکردها و روش‌های آموزشی متنوع و کارآمد، اقدام کنند و موضوع صلح و آموزش آن را به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از خط‌مشی‌های اصلی خود بپذیرند. همچنین Zeinalpour (2015) در نتایج پژوهشی با عنوان تحلیل محتوای کتب علوم اجتماعی مبتنی بر مفاهیم حقوق بشر نشان دادند که در کتب درسی علوم اجتماعی توجه یکسانی به مفاهیم حقوق بشر نشده است. بیشترین ضریب اهمیت به ترتیب مربوط به مؤلفه‌های تشکیل حکومت و مشارکت در اداره جامعه، آزادی عقیده، حق حیات و حق امنیت اجتماعی بوده و کمترین ضریب اهمیت (در حد صفر) به ترتیب مربوط به مؤلفه‌های آزادی و امنیت شخصی، حق مالکیت، حق آزادی اجتماعی، حق اشتغال به مشاغل عمومی، حقوق اقلیت‌ها، حقوق زنان و حقوق کودکان می‌باشد.

Mirkoushesh & Nouri Vafa (2013) در نتایج پژوهشی با عنوان هستی‌شناسی صلح بین الملل در بستر فرهنگ مدارا و صلح ایرانی نشان دادند که صلح در معنای متعارف خود، به‌منزله فقدان جنگ، یکی از آرمان‌های دیرپای بشریت به‌شمار می‌آید و در فرهنگ و ادب ایران‌زمین نیز از جایگاهی ممتاز برخوردار است. همچنین مفهوم مدارا که بر احترام به تفاوت‌ها و پذیرش تنوع فرهنگی تأکید دارد، در بطن اندیشه ایرانی همواره به‌عنوان مبنایی برای همزیستی مسالمت‌آمیز مطرح بوده است. بررسی آثار ادبی و فلسفی ایران نیز نشان می‌دهد که صلح و مدارا نه صرفاً مفاهیمی اخلاقی، بلکه رویکردهایی فرهنگی و هستی‌شناختی در جهت ترویج تفاهم، عدالت و همبستگی انسانی‌اند. بر این اساس، می‌توان فرهنگ صلح در ایران را به‌عنوان الگویی بومی با ظرفیت جهانی‌سازی تلقی کرد که فراتر از مرزهای نژادی، مذهبی و ملی در جهت استقرار صلح پایدار و تقویت گفت‌وگو میان انسان‌ها در سطح بین‌المللی قابل تبیین است.

Uko et al (2015) در نتایج پژوهشی با عنوان ترویج آموزش صلح برای ایجاد تغییرات رفتاری در مدارس متوسطه عمومی بیان می‌کنند که رابطه‌ای مثبت میان ترویج آموزش صلح

تغییرات رفتاری برای مهار کردن خشونت، پرخاشگری و درگیری در میان دانش آموزان وجود دارد.

انجمن مدارس بین المللی^۱ (۲۰۱۵) نیز در نتایج پژوهشی با عنوان آموزش برای صلح نشان داد که هدف آموزش برای صلح پرورش شهروندانی جهانی فعال که از آگاهی نسبت به وابستگی متقابل انسان ها در چارچوب جهانی برخوردارند و در گسترش صلح، حقوق بشر و دموکراسی در سطوح ملی و بین المللی مصمم و متعهد هستند. این نوع آموزش، افراد را به آگاهی از مسئولیت خود در قبال خویشن، جامعه و محیط زیست اجتماعی و فیزیکی ترغیب می کند و در آنان وجدان و حساسیت اخلاقی نسبت به تغییرات فناورانه و اجتماعی و پیامدهای آن پرورش می دهد. همچنین، تأکید دارد که یادگیرندگان از رفتارها، استانداردها و عادت های کاری تضمین کننده یادگیری مادام العمر برخوردار باشند و ویژگی هایی چون اعتماد به نفس، استقلال رأی، احترام متقابل و توانایی تصمیم گیری عقلانی و سنجیده را در خود تقویت کنند. در مجموع، آموزش برای صلح در پی آن است که نگرش ها، ارزش ها و مهارت هایی را در افراد پرورش دهد که آنان را برای زیستن مسئولانه، همکاری سازنده و مشارکت آگاهانه در جامعه جهانی توانمند سازد.

Nugget (2014) در نتایج پژوهشی با عنوان طراحی برنامه آموزش صلح در ایرلند بیان می کند که امروزه معلمان نقش اساسی در ترویج صلح و حل تعارضات دارند و آموزش مهارت هایی مانند گفتگوی سازنده و درک تعاملات بین المللی باید در برنامه های آموزشی مدارس جای گیرد. برای این منظور، معلمان نیازمند سواد صلح^۲ هستند؛ سوادی که صلح را نه فقط به عنوان هدف، بلکه به عنوان مجموعه ای از مهارت های عملی برای تحقق صلح واقعی در زندگی فردی، اجتماعی و جهانی تعریف می کند. سواد صلح ظرفیت هایی چون همدلی، وجدان اخلاقی، استدلال و امید واقع بینانه را پرورش می دهد و چارچوبی برای درک ریشه های خشونت و آسیب های انسانی فراهم می آورد. این مهارت به افراد می آموزد، چگونه مشکلات انسانی را ریشه ای حل کنند و در جهانی پر از تهدید، شرط بقا و تداوم انسانیت محسوب می شود. همچنین Unesco (2014) در نتایج پژوهشی با عنوان یادگیری راه های صلح، راهنمای معلم برای آموزش صلح به بررسی مفاهیم آموزش صلح، راه های صلح، طراحی برنامه ها، تمرین هایی که مدارس را مکانی برای صلح می سازد، مدل هایی برای آموزش صلح، کشف فعالیت

1 . International Schools Association

2 . Peace literacy

هایی برای یادگیری صلح، یادگیری برای دوست داشتن یکدیگر، ساختمان صلح در جوامع و کشورهای، ارزیابی صلح در مدارس، روش های صلح و آموزگار صلح می پردازد. Power & Allison (2012) نیز در نتایج پژوهشی با عنوان فهم حقوق بشر بیان می کنند که کتاب های درسی باید نقش مهمی در زمینه حقوق بشر، صلح و عدالت ایفا کند، آنچه که روشن است کتاب های درسی باید بازتاب مسائل اجتماعی و فردی باشد تا دانش آموزان در فرآیند نهادینه شدن شخصیت شان از وظایف و مسئولیت های خود آگاهی یابند.

روش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی، روش پدیدارشناختی توصیفی و هدف کاربردی انجام شد تا تجارب زیسته و دیدگاه های اساتید آموزش تاریخ و معلمان مجرب در زمینه آموزش تاریخ و ترویج صلح تحلیل و مؤلفه های اصلی طراحی یک الگوی آموزشی شناسایی شود. این مطالعه به صورت میان رشته ای انجام گرفت؛ چرا که ترکیب دیدگاه های محتوایی اساتید تاریخ با تجربه عملی معلمان برای طراحی یک الگوی آموزشی کارآمد ضروری است و در عین حال، پژوهشگر به عنوان استاد علوم تربیتی، هدایت چارچوب نظری و پداگوژیک تحلیل را بر عهده داشت. ماهیت اکتشافی و تبیینی پژوهش انتخاب این رویکرد را توجیه می کند؛ زیرا هدف، کشف الگوهای معنادار از تجارب زیسته و بازنمایی ساختارهای ذهنی مشارکت کنندگان است (Maguire & Delahunt (2017) که امکان شناسایی، سازمان دهی و تفسیر داده های متنی حاصل از مصاحبه ها و استخراج مضامین آشکار و نهان را فراهم می آورد (Alhojailan, 2012).

جامعه مورد مطالعه شامل ۹ استاد آموزش تاریخ دانشگاه ها و ۶ معلم مجرب تاریخ مدارس استان لرستان بود که بر اساس معیارهایی چون حداقل سه سال سابقه تدریس در درس های مرتبط، تجربه در تربیت صلح جو، مشارکت در فعالیت های آموزشی میان رشته ای، تمایل داوطلبانه و توانایی بیان روشن تجارب زیسته انتخاب شدند. نمونه گیری به صورت هدفمند و بر اساس اشباع نظری انجام شد؛ از مصاحبه شماره ۱۳ به بعد مضمون جدیدی استخراج نشد، اما برای اطمینان دو مصاحبه تکمیلی نیز انجام شد که در نهایت ۱۵ مشارکت کننده انتخاب شدند تا طیف وسیعی از دیدگاه ها و تجارب زیسته پوشش داده شود و تحلیل همزمان ابعاد محتوایی و اجرایی الگوی آموزشی ممکن گردد. برای گردآوری داده ها از مصاحبه های تخصصی نیمه ساختار یافته استفاده شد که سؤال های آن بر اساس مرور ادبیات، یافته های پژوهش های پیشین و اهداف پژوهش طراحی شده بود. سؤالات مصاحبه به گونه ای تدوین شد که به بررسی

نقش آموزش تاریخ در پرورش نگرش صلح‌جویانه، تجربیات مشارکت در فعالیتهای آموزشی و صلح‌آمیز و عوامل مؤثر بر موفقیت یا ناکارآمدی آموزش میان‌رشته‌ای پردازد. در طول مصاحبه‌ها از پرسش‌های تکمیلی و پیگیرانه استفاده شد تا عمق و دقت پاسخ‌ها افزایش یابد. مصاحبه‌ها پس از اخذ رضایت آگاهانه کتبی به‌صورت حضوری و در مواردی غیرحضوری با میانگین زمان ۴۵ تا ۶۵ دقیقه انجام و ضبط صوتی شد.

متن مصاحبه‌ها کلمه‌به‌کلمه پیاده‌سازی شد و خلاصه‌ای برای تأیید یا اصلاح مشارکت‌کنندگان ارسال گردید (بررسی اعضا^۱) تا صحت داده‌ها و کاهش سوگیری پژوهشگر تضمین شود (Lincoln & Guba, 1985). برای تضمین روایی محتوایی ابزار، نسخه اولیه سؤالات به ۵ داور متخصص حوزه آموزش تاریخ ارائه شد. شاخص CVR برای هر سؤال با فرمول لاوشه محاسبه شد و تمامی سؤالات به‌عنوان «ضروری» انتخاب شدند؛ بنابراین CVR کل برابر با ۱ بود (Lawshe, 1975). شاخص CVI برای وضوح، قابل‌فهم بودن و تناسب نیز بیش از ۰/۹ بود (Polit & Beck, 2006; Waltz & Bausell, 1981) که نشان‌دهنده روایی مطلوب ابزار است.

برای تقویت روایی همگرا، داده‌ها با استفاده از مثلث‌سازی^۲ نظری و مقایسه با یافته‌های مشابه تحلیل شد (Creswell, 2013). چارچوب Lincoln & Guba (1985) برای تضمین پایایی و قابلیت اعتماد داده‌ها بکار گرفته شد که شامل بررسی اعضا، توافق میان‌کدگذاران با ضریب توافق ۰/۸۷، ثبت دقیق مراحل پژوهش و مقایسه مستمر داده‌ها بود. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون شش‌مرحله‌ای (Braun & Clarke, 2006) انجام شد که شامل آشنایی عمیق با داده‌ها، کدگذاری باز، دسته‌بندی کدها در قالب مضامین فرعی (مؤلفه‌های فرعی)، ترکیب مضامین فرعی و شکل‌دهی مضامین اصلی (مؤلفه‌های اصلی)، بازنگری و پالایش مضامین و نهایتاً تفسیر و طراحی الگوی آموزشی میان‌رشته‌ای برای ترویج صلح بود. تمامی مراحل تحلیل با همکاری دو کدگذار مستقل انجام شد و نتایج همراه با نمونه‌های مستقیم از گفته‌های مشارکت‌کنندگان مستندسازی گردید تا اعتبار معرفتی و علمی مطالعه تضمین شود.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر که با هدف طراحی الگوی آموزشی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ انجام شد با استفاده از سؤالات مصاحبه نیمه ساختاریافته به صورت هدفمند، دیدگاه‌های ۱۵

1 . Member Check
2 . Triangulation

نفر از اساتید آموزش تاریخ و معلمان مجرب تاریخ که تجربه تدریس، توانمندی در تربیت در راستای ترویج صلح و علاقه به موضوع پژوهش دارند به صورت فایل صوتی جمع آوری شده که در ادامه فایل های صوتی مصاحبه ها به متن تبدیل شده است. در جدول ۲ اهم گزاره های کلامی موجود و کدهای اولیه (کدهای باز) در پاسخ هر یک از مشارکت کنندگان به سؤالات پژوهش مشاهده می شود. لازم به ذکر است که در ستون نقش جدول مذکور برای هر یک از مشارکت کنندگان به ترتیب از کدهای م ۱ تا م ۱۵ استفاده شده است.

جدول ۲. اهم گزاره های کلامی و کدهای اولیه حاصل از متن مصاحبه ها

متن گزاره های کلامی و کدهای اولیه (کدهای باز) حاصل از متن مصاحبه ها	نقش
<p>از دیدگاه من، آموزش تاریخ زمانی می تواند نگرش صلح جویانه را در دانشجومعلم ترویج کند که بر تحلیل انتقادی روایات و بازاندیشی در پیش فرضها استوار باشد. به همین دلیل تأکید می کنم دانشجومعلم ابتدا به ارزیابی اسناد و سنجش (اعتبار منابع تاریخی) بپردازند و در ادامه، روایت های حذف شده را نیز در تحلیل خود لحاظ کنند تا بخش های مغفول گذشته از طریق توجه به (روایت های فراموش شده) آشکار شود. این رویکرد، زمینه درک چندصدایی تاریخ و پرهیز از داوری های شتابزده را فراهم می کند. در روند یاددهی- یادگیری، طرح پرسش های علی و تحلیلی نقشی کلیدی دارد. هنگام بررسی رویدادهایی مانند مشروطه، دانشجومعلم را به درک (علت شکل گیری رویدادها) و بازنگری در برداشتهای اولیه تشویق می کنم، زیرا این فرایند نوعی (ارزیابی دوباره باورها) را شکل می دهد. همچنین توجه به کاربست تاریخی بخش مهمی از یادگیری است؛ از آنها می خواهم بر (استخراج درس های کاربردی) تمرکز کنند تا پیوند میان تاریخ و مسائل روزمره را بهتر بفهمند. برای تقویت مهارت گفتگو و همزیستی، فعالیت های مقایسه ای و مشارکتی جایگاه ویژه ای دارند. دانشجومعلم با کنار هم گذاشتن روایات متعدد و انجام (مقایسه روایات تاریخی)، به فهم عمیق تری از گوناگونی تاریخی دست می یابند. علاوه بر این، مشاهده نمونه های واقعی از (گوناگونی فرهنگی ملموس) و رعایت (احترام به باورهای دیگر) در بحث های کلاسی، به آنها کمک می کند تعاملات آموزشی را با رویکردی همدلانه پیش ببرند. تقویت تفکر انتقادی نیز از طریق طرح (پرسش های تحلیلی کوتاه) و مشارکت در (گفتگوی گروهی فعال) دنبال می شود. در نهایت، الگویی مؤثر برای ترویج صلح باید دانشجومعلم را قادر سازد، پیامدهای گذشته را تحلیل کنند و نسبت به تأثیر آنها حساس باشند؛ از این رو، توجه به (بررسی اثر تصمیمات گذشته) در آموزش تاریخ ضروری است. علاوه بر این، تربیت معلم باید مهارت های تعامل سازنده و کاهش تنش را تقویت کند؛ برای همین، در برنامه درسی خود آموزش شیوه های (کاهش تنش و تعارض) را مورد تأکید قرار می دهیم. این مجموعه رویکردها می تواند زمینه ساز شکل گیری نگرش صلح محور در آینده حرفه ای دانشجومعلم باشد.</p>	م ۱
<p>در تدریس تاریخ، لازم است دانش آموزان ببینند که علت رخدادهای گذشته تنها سیاسی نبوده و جنبه های فرهنگی و انسانی نیز داشته است، زیرا این رویکرد چندبُعدی (علت شکل گیری رویدادها) ذهن آنها را باز می کند و فهم عمیق تری از تاریخ ایجاد می کند. بررسی (خطاهای گذشته) و اشتباهات تکراری نیز اهمیت دارد؛ برای مثال، اختلافات داخلی که ضعف کشور را به همراه داشته اند، می تواند به عنوان درس عملی برای امروز مطرح شود. علاوه بر این، شناسایی (تأثیر پیش داوری شخصی) در تحلیل</p>	

<p>رویدادهای تاریخی به دانش‌آموزان امکان می‌دهد برداشت‌های دقیق‌تر و بی‌طرفانه‌تری ارائه دهند. توجه به تجربه‌های زندگی روزمره، پیوند تاریخ با واقعیت‌های فعلی و آموزش همزیستی اهمیت دارد؛ وقتی دانش‌آموزان این پیوند را درک کنند، رفتارهای صلح‌جویانه و همزیستی بهتر در کلاس عملیاتی می‌شود (ارتباط تاریخ و زندگی). همچنین، روایت‌های محلی و فراموش‌شده تاریخی، دانش‌آموزان را با مفاهیم همزیستی و صلح آشنا می‌کند (روایت‌های فراموش‌شده). پذیرش تفاوت‌ها و ارزش‌گذاری به دیدگاه‌های مختلف، از جمله رفتارهای کلیدی برای ایجاد محیط آموزشی مسالمت‌آمیز است (پذیرش تفاوت‌ها). معرفی نمونه‌های واقعی از (تنوع قومی مذهبی) نشان می‌دهد که اختلاف باورها نباید مانع همکاری و همزیستی شود. تمرین مقایسه تجربه‌های گذشته با شرایط امروز، دانش‌آموزان را در اجرای راهبردهای صلح‌جویانه توانمند می‌سازد (تطبیق تجربه‌ها با امروز). طرح پرسش‌های باز و کاوشگر (پرسش‌های باز و کاوشگر)، امکان طرح دیدگاه‌ها و تحلیل مشترک را فراهم می‌کند و با (بحث درباره پیامدها) دانش‌آموزان می‌آموزند که تصمیمات تاریخی چگونه بر جوامع تأثیرگذار بوده است. در نهایت، مشاهده دیدگاه‌های مختلف (تمرین مشاهده دیدگاه‌ها) و اصلاح رفتار شخصی (اصلاح رفتار شخصی) به دانش‌آموزان کمک می‌کند آموزه‌های صلح را به صورت عملی در تعاملات خود پیاده کنند.</p>	<p>۲ م</p>
<p>برای درک دقیق یک رویداد تاریخی، دانش‌آموزان باید منابع متنوع را کنار هم بگذارند و تفاوت دیدگاه‌ها را تحلیل کنند تا به نتیجه درست برسند (مقایسه منابع مختلف). آموزش تاریخ زمانی مؤثر است که دانش‌آموزان دیدگاه‌های مختلف مردم و محققان را مشاهده و تحلیل کنند، زیرا این کار کمک می‌کند تصور جامعی از گذشته شکل گیرد (مشاهده دیدگاه‌های متفاوت). همچنین تأکید دارم که تاریخ باید با زندگی روزمره و مسائل معاصر مرتبط شود تا دانش‌آموزان معنای واقعی رویدادها را درک کنند (ارتباط تاریخ و زندگی). در کلاس از مثال‌های محلی و ملی استفاده می‌کنم؛ مانند همکاری مردم لرستان در بحران‌ها که نشان می‌دهد ریشه‌های صلح در فرهنگ ما وجود دارد (نمونه‌های محلی و ملی). اگر به رویدادها تنها به عنوان اطلاعات نگاه شود، عمق آموزش کاهش می‌یابد؛ دانش‌آموزان باید دلایل اصلی وقوع رویدادها را خودشان کشف کنند تا تاریخ برایشان معنا پیدا کند (علت‌شکل‌گیری رویدادها). درس دادن درباره مناطق مختلف ایران، دانش‌آموزان را با (تنوع قومی مذهبی) آشنا می‌کند و نشان می‌دهد پذیرش تفاوت‌ها چقدر در کاهش سوءتفاهم‌های اجتماعی مؤثر است. من همیشه تأکید دارم که بررسی دیدگاه‌های متنوع استادان و منابع تاریخی، قدرت تحلیل و نقد مستدل را در دانش‌آموزان پرورش می‌دهد (تحلیل دیدگاه‌های متفاوت). توجه به حقایق کمتر دیده شده و عدم تکیه صرف بر روایت‌های رایج، تحلیل جامع‌تری از تاریخ ایجاد می‌کند (حقایق کمتر دیده شده). پذیرش تفاوت‌های فرهنگی و فکری، درک چندوجهی بودن تاریخ و پرسش درباره چرایی رویدادها، پایه‌های تفکر انتقادی دانش‌آموزان را شکل می‌دهد (پذیرش تفاوت‌ها) (سؤال درباره چرایی رویدادها). تشویق به تبادل نظر با هم‌کلاسی‌ها، مقابله با افراط تاریخی و دفاع منطقی از دیدگاه شخصی، مهارت‌های تحلیلی و تعامل مسالمت‌آمیز آنها را تقویت می‌کند (تبادل نظر هم‌کلاسی‌ها) (مقابله با افراط در تاریخ) (دفاع منطقی از نظر خود).</p>	<p>۳ م</p>
<p>در تدریس تاریخ، معمولاً تمرکز بر نتیجه نهایی است، اما من به دانش‌آموزان تأکید می‌کنم که پیامدهای فوری یک واقعه را بررسی کنند، زیرا همین بخش تأثیر احساسی و اخلاقی بیشتری دارد (پیامدهای کوتاه‌مدت تاریخی). تجربه‌های مثبت ملت‌ها، مانند همبستگی در دوران دفاع مقدس، باید حفظ و تحلیل شود تا دانش‌آموزان بتوانند از آن الگو بگیرند (درس‌های موفق تاریخی). در تحلیل اسناد</p>	

۴ م	<p>تاریخی، دانش‌آموزان باید اعتبار اطلاعات را بسنجند و تشخیص دهند کدام روایت واقعی است و کدام تحریف شده یا ساخته شده (اعتبار منابع تاریخی). همچنین، توجه به داستانه‌های گم‌شده و روایت‌های فراموش‌شده پیش‌زمینه فهم انسانی و درک عمیق‌تری از تاریخ را تقویت می‌کند (روایت‌های فراموش‌شده). در کلاس، همیشه بر بررسی و سنجش اعتبار منابع تأکید دارم تا تحلیل تاریخی دقیق و مستدل شکل گیرد (بررسی اعتبار منابع).</p> <p>من دانش‌آموزان را تشویق می‌کنم به دیدگاه‌های مخالف توجه کنند تا تحلیل متوازن و همه‌جانبه‌ای ارائه دهند (توجه به دیدگاه‌های مخالف) و دیدگاه شخصی خود را با استناد به مثال‌های تاریخی مطرح و مستند کنند (ارائه دیدگاه شخصی). گوش دادن و مشاهده تجربه‌های دیگران باعث می‌شود دانش‌آموزان دید عمیق‌تری نسبت به شرایط و تصمیمات افراد پیدا کنند (توجه به تجربه‌های دیگران). توجه به پیامدهای تاریخی رویدادها به دانش‌آموزان کمک می‌کند اهمیت هر تصمیم و اثر آن بر زندگی افراد را درک کنند (مشاهده پیامدهای تاریخی) و استفاده از تجربه‌های شخصی در بحث‌های کلاسی همدلی و نگرش اجتماعی آنان را پرورش می‌دهد (تجربه‌های شخصی برای همدلی). علاوه بر این، مواجهه با نظرات مختلف همکلاسی‌ها توانایی تحلیل و همدلی دانش‌آموزان را تقویت می‌کند (درک نظرات متفاوت) و تمرین‌های گروهی آنان را برای مشارکت در فعالیت‌های جمعی صلح‌محور و تجربه تعامل مسالمت‌آمیز آماده می‌کند (فعالیت گروهی برای صلح).</p>
۵ م	<p>در تحلیل رویدادهای تاریخی، دانش‌آموزان نیاز دارند باورهای شخصی خود را دوباره بررسی کنند تا تصمیم‌گیری‌های آگاهانه‌تری داشته باشند (ارزیابی دوباره باورها). مهم است که به آنها نشان داده شود کجا تصمیمات غلط گرفته شد، مانند دوره‌هایی که به جای گفتگو، درگیری رخ داد و به مردم آسیب وارد شد (خطای گذشته). در کلاس‌های درس پژوهی، دانش‌آموزان را هدایت می‌کنم تا پیش‌داوری‌های پنهان در روایت‌های تاریخی را شناسایی کنند و تحلیل‌های آنها واقع‌بینانه و عادلانه باشد (شناسایی پیش‌داوری‌ها). همچنین از دانش‌آموزان می‌خواهم تجربه‌های تاریخی را به صورت عملی بررسی کنند و ببینند چگونه می‌توانند در فعالیت‌های آموزشی و اجتماعی از آن بهره ببرند (استفاده عملی از تجربه‌ها). بررسی پیامدهای فوری رویدادها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا تأثیر اقدامات انسانی و پیامدهای کوتاه‌مدت تصمیمات تاریخی را درک کنند (پیامدهای کوتاه‌مدت تاریخی). در فعالیت‌های کلاسی، تحلیل و ارزش‌گذاری دیدگاه‌های مختلف تاریخی باعث می‌شود دانش‌آموزان بفهمند هر روایت می‌تواند درس‌هایی برای امروز داشته باشد (ارزش‌گذاری به دیدگاه‌ها). تمرین پرسش‌های کاوشگرانه مهارت گفتگو و تحلیل منابع تاریخی دانش‌آموزان را تقویت می‌کند (پرسش‌های باز و کاوشگر) و تمرین مکالمه درباره پیامدها، توانایی آنها را در تحلیل رویدادهای تاریخی و استفاده از آن در آموزش صلح و همزیستی افزایش می‌دهد (بحث درباره پیامدها). همچنین، دانش‌آموزان را هدایت می‌کنم تا رویکردهای متضاد تاریخی را بررسی و پیامدهای مختلف آن را بسنجند (تحلیل رویکردهای متضاد) و همیشه دلایل انتخاب و تصمیم خود را در تحلیل تاریخی توضیح دهند (توضیح دلایل تصمیم‌گیری). روایت قصه‌های تاریخی آموزنده به دانش‌آموزان کمک می‌کند درک عمیق‌تر و همدلانه‌ای نسبت به پیامدهای تاریخی پیدا کنند (قصه‌های آموزنده تاریخی) و ارائه فعالیت‌های عملی و آموزنده، آنها را به مدل رفتاری صلح‌طلبانه برای همسالانشان تبدیل می‌کند (الگو شدن برای دیگران). استفاده از گفتگوی منطقی در حل اختلافات نیز به دانش‌آموزان امکان می‌دهد دیدگاه‌های مختلف را درست تحلیل کنند (استفاده از گفتگوی منطقی).</p>

<p>ما باید به دانشجومعلمان بیاموزیم که تاریخ صرفاً گذشته نیست، بلکه مجموعه‌ای از نتایج کوتاه‌مدت تصمیمات انسانی است که باعث می‌شود قضاوتشان منصفانه‌تر شود (پیمادهای کوتاه‌مدت تاریخی). در بحث‌های کلاسی، از دانشجومعلمان می‌خواهم درس‌های مفید تاریخی را شناسایی کنند و ببینند چگونه می‌توانند از آن برای تصمیم‌گیری‌های امروز بهره ببرند (استخراج درس‌های کاربردی). در فعالیت‌های گروهی، از دانشجومعلمان می‌خواهم نمونه‌های تفاوت‌های فرهنگی ملموس را پیدا کنند تا دریابند فرهنگ‌های مختلف می‌توانند مکمل یکدیگر باشند و نه رقیب (گوناگونی فرهنگی ملموس). برخی مواقع، دانشجومعلمان با بررسی تفاسیر مختلف یک واقعه، یاد می‌گیرند برداشت‌های گوناگون را با هم مقایسه و ارزیابی کنند (مقایسه روایات تاریخی). وقتی درباره تاریخ محلی صحبت می‌کنیم، تأکید می‌کنم که باید به قصه‌های ناشناخته و روایت‌های کمتر مطرح‌شده دقت کنند تا فهم عمیق‌تر شکل گیرد (روایت‌های فراموش شده). برخی دانشجومعلمان وقتی با دیدگاه‌های متفاوت مواجه می‌شوند، سعی می‌کنند به نظرات مخالف احترام بگذارند و به جای قضاوت فوری، آنها را تحلیل کنند (احترام به باورهای دیگر). همچنین، دانشجومعلمان ابتدا سؤالات کوتاه و تحلیلی طرح می‌کنند تا مفاهیم را بهتر تجزیه و تحلیل نمایند (پرسش‌های تحلیلی کوتاه) و در پروژه‌های گروهی با مشارکت فعال، یادگیری همکارانه و هم‌اندیشی را تمرین می‌کنند (گفتگوی گروهی فعال). من دانشجومعلمان را تشویق می‌کنم تا در پروژه‌های گروهی، اقدامات عملی مبتنی بر صلح را تمرین کنند و مهارت‌های اجتماعی خود را تقویت نمایند (فعالیت‌های عملی صلح محور). در کلاس‌های درس پژوهی، تمرین‌های عملی کمک می‌کند تا اختلاف‌ها را با روش‌های صلح‌آمیز مدیریت کنند (مدیریت اختلافات مسالمت‌آمیز) و تمرین تکنیک‌های کاهش تعارض، امکان ایجاد فضایی آرام و مسالمت‌آمیز در کلاس و فعالیت‌های گروهی را فراهم می‌کند (کاهش تنش و تعارض).</p>	<p>۶ م</p>
<p>وقتی تاریخ را فقط از نگاه ملی ببینیم و از روایت‌های بومی نیز استفاده کنیم، دانشجومعلمان احساس هم‌پوندی تاریخی بیشتری پیدا می‌کنند و گذشته را ملموس‌تر درک می‌کنند (نمونه‌های محلی و ملی). من همیشه تأکید می‌کنم که رویدادها اگرچه به پایان می‌رسند، ولی تأثیر ماندگار آنها بر فرهنگ جامعه باقی می‌ماند و دانشجومعلمان باید این را درک کنند تا بتوانند از تاریخ درس بگیرند (تأثیر بلندمدت بر جامعه). در کلاس، از دانشجومعلمان می‌خواهم متن‌ها و منابع مختلف تاریخی را مقایسه کنند تا تفاوت روایت‌ها و پیام هر کدام را شناسایی نمایند (مقایسه منابع مختلف). همچنین، تأکید دارم که دانشجومعلمان نگاه‌های متفاوت به تاریخ را مشاهده و تحلیل کنند تا دریابند چگونه روایت‌های مختلف تجربه‌های گوناگون را شکل می‌دهند (مشاهده دیدگاه‌های متفاوت). وقتی دانشجومعلمان با تفاوت‌های اجتماعی آشنا می‌شوند، راحت‌تر می‌توانند موقعیت‌های تاریخی را تحلیل کنند و درک نمایند هر گروه از چه زاویه‌ای به رویدادها نگاه می‌کرده است (تفاوت‌های اجتماعی). من تأکید می‌کنم که دانشجومعلمان باید نابرابری‌ها و تبعیض‌های تاریخی موجود در منابع و روایت‌ها را شناسایی کنند و دریابند این موارد چگونه بر فهم گذشته اثر می‌گذارد (تشخیص تبعیض تاریخی). مشاهده و تحلیل بی‌عدالتی‌های تاریخی، دانشجومعلمان را تشویق می‌کند تا در زندگی و کلاس با آن مقابله کنند (مقابله با بی‌عدالتی). بررسی داستان‌های زندگی واقعی به دانشجومعلمان کمک می‌کند حساسیت و درک عمیق‌تری نسبت به دیگران پیدا کنند (روایت‌های زیستی واقعی). همچنین، دانشجومعلمان تشویق می‌شوند با ترویج رفتارهای صلح‌آمیز در کلاس، محیط یادگیری امن و سازنده‌ای ایجاد کنند (ترویج رفتار مسالمت‌آمیز). مشارکت در پروژه‌های گروهی به آنها امکان می‌دهد رفتار صلح‌جویانه و همکاری</p>	<p>۷ م</p>

<p>جمعی را به‌طور عملی تجربه و تمرین کنند (فعالیت گروهی برای صلح). در نهایت، دانشجومعلم‌ان می‌آموزند چگونه در تصمیم‌گیری‌های خود با‌زاندیشی کنند و اقداماتشان منعکس‌کننده ارزش‌های انسانی و مسالمت‌آمیز باشد (با‌زاندیشی در تصمیم‌گیری‌ها).</p>	
<p>وقتی درباره اصلاحات تاریخی صحبت می‌کنیم، دانشجومعلم‌ان متوجه می‌شوند که اثر طولانی‌مدت این اصلاحات بر نسل‌های بعدی بسیار مهم‌تر از خود واقعه بوده است (تأثیر بلندمدت بر جامعه). برخی دانشجومعلم‌ان هنگام مواجهه با اسناد، با ارزیابی اصالت منابع، توانایی تفکیک اطلاعات موثق از غیرموثق را تمرین می‌کنند (بررسی اعتبار منابع). مشاهده نظر مخالف باعث می‌شود دانشجومعلم‌ان بتوانند قضاوت‌های دقیق‌تری درباره رویدادهای تاریخی ارائه دهند (توجه به دیدگاه‌های مخالف). تشویق دانشجومعلم‌ان به ارائه نظر شخصی به آنها کمک می‌کند تا مهارت تفکر انتقادی و استدلال منطقی خود را تمرین کنند (ارائه دیدگاه شخصی). همچنین، شنیدن و تحلیل دیدگاه‌های متنوع، توانایی همدلی و تعامل سازنده دانشجومعلم‌ان را تقویت می‌کند (فهم دیدگاه‌های مختلف). در فعالیت‌های کلاسی، دانشجومعلم‌ان با بررسی پیامدهای رخداد‌های تاریخی، قابلیت تحلیل و درک تأثیر اجتماعی را تمرین می‌کنند (مشاهده پیامدهای تاریخی). تحلیل دقیق پیامدهای رویدادها کمک می‌کند دانشجومعلم‌ان توانایی پیش‌بینی اثرات اجتماعی و ترویج همزیستی مسالمت‌آمیز را توسعه دهند (تحلیل تأثیر رویدادها). در فعالیت‌های گروهی، تأکید من بر رعایت حقوق انسانی در تمامی تصمیمات و تعاملات است (رعایت حقوق انسانی). به دانشجومعلم‌ان آموزش داده می‌شود که در مواجهه با بی‌عدالتی‌های اجتماعی و تاریخی، واکنش منطقی و همدلانه داشته باشند (مقابله با بی‌عدالتی). مواجهه با تجربه‌های حقیقی و زیستی افراد، دانشجومعلم‌ان را قادر می‌سازد تا احساسات و دیدگاه‌های متفاوت را بهتر درک کنند (روایت‌های زیستی واقعی). دانشجومعلم‌ان با مقایسه دیدگاه‌های متنوع تاریخی و معاصر، می‌آموزند که تجربه‌ها و تفکرات مختلف می‌تواند به فهم عمیق‌تر و جامع‌تر منجر شود (مقایسه دیدگاه‌های متنوع). من همچنین دانشجومعلم‌ان را تشویق می‌کنم تا در فعالیت‌های اجتماعی مشارکت فعال داشته باشند تا مهارت‌های حل مسئله و همکاری مسالمت‌آمیز را تقویت کنند (شرکت در پروژه‌های اجتماعی). فعالیت‌های جمعی نیز فرصت می‌دهد تا برنامه‌های آموزشی و اجتماعی صلح‌محور به شکل عملی اجرا شود (اجرای برنامه‌های جمعی).</p>	۸ م
<p>در جلسات درس پژوهی از دانش‌آموزان می‌خواهم پیش‌داوری‌های ذهنی خود را تحلیل کنند و بفهمند چطور دیدگاه شخصی می‌تواند تاریخ را تحریف کند (تأثیر پیش‌داوری متفاوت). به آنها می‌گویم ارزیابی اصالت منابع بخشی از یادگیری تاریخ است؛ زیرا بدون آن تحلیل رویدادها ناقص خواهد بود (اعتبار منابع تاریخی). تاریخ نشان داده است هر جا مردم و رهبران با هم متحد شده‌اند، نتیجه مطلوب به دست آمده؛ این نوع تجربه‌های موفق تاریخی باید در آموزش برجسته شود (درس‌های موفق تاریخی). تحلیل تاریخی یعنی درک کنیم یک اتفاق چگونه در درازمدت بر ارزش‌ها و رفتار مردم اثر گذاشته است؛ من این را مهم‌ترین بخش آموزش تاریخ برای پرورش تفکر صلح‌جو می‌دانم (تأثیر بلندمدت بر جامعه). در فعالیت‌های عملی، از دانش‌آموزان می‌خواهم بررسی سندهای مختلف را انجام دهند تا روابط علت و معلول تاریخی را بهتر درک کنند (بررسی سندهای مختلف). تحلیل نمونه‌های افراطی تاریخ، مهارت تشخیص برداشت‌های نادرست و پرورش بینش صلح‌جویانه را تقویت می‌کند (مقابله با افراد در تاریخ). تمرین دفاع بر مبنای استدلال منطقی، توانایی تحلیل و بیان مؤثر دیدگاه‌ها را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند (دفاع منطقی از نظر خود). تمرین دانش‌آموزان در شناخت و فهم عواطف افراد کمک می‌کند تا</p>	۹ م

طراحی الگوی آموزشی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ... / فتح اله کوشکی و... ۶۱

<p>تعاملات اجتماعی مثبت و همزیستی مسالمت‌آمیز شکل گیرد (درک احساسات افراد). تحلیل دانش‌آموزان از نتایج تصمیمات تاریخی کمک می‌کند تا ارتباط بین گذشته و تجربه‌های معاصر روشن شود (بررسی اثر تصمیمات گذشته). همچنین، تشویق دانش‌آموزان به بررسی دیدگاه‌های گوناگون افراد باعث تقویت همدلی اجتماعی آنها می‌شود (تمرین مشاهده دیدگاه‌ها). دانش‌آموزان با الگو شدن برای دیگران می‌آموزند چگونه رفتارهای صلح‌جویانه را در محیط آموزشی و اجتماعی منتقل کنند (الگو شدن برای دیگران).</p>	
<p>در تدریس تاریخ، من از نمونه‌های محلی مقاومت و همدلی مردم استفاده می‌کنم؛ این نمونه‌های عینی باعث می‌شوند دانش‌آموزان صلح را در زندگی واقعی ببینند (نمونه‌های محلی و ملی). مشاهده ارتباط تاریخ با زندگی امروز کمک می‌کند تا دانش‌آموزان تفکر انتقادی و مهارت تحلیل اجتماعی خود را تمرین کنند (ارتباط تاریخ و زندگی). من همیشه تأکید می‌کنم که شناخت گروه‌های قومی و مذهبی متنوع کمک می‌کند دانش‌آموزان نگاه همدلانه‌تری داشته باشند و در کلاس‌هایشان فرهنگ احترام را تقویت کنند (تنوع قومی مذهبی). مشاهده دیدگاه‌های گوناگون درباره یک رویداد تاریخی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا تفسیرهای شخصی خود را با شواهد تاریخی همسو کنند (تحلیل دیدگاه‌های متفاوت). دانش‌آموزان تشویق می‌شوند منابعی که معمولاً نادیده گرفته می‌شوند را بررسی کنند و از منابع مهجور برای تکمیل دیدگاه خود استفاده کنند (بررسی منابع مغفول). مشاهده تنوع دیدگاه‌ها در رویدادهای تاریخی به دانش‌آموزان کمک می‌کند نگرش وسیع‌تری نسبت به مسائل معاصر داشته باشند (پذیرش تفاوت‌ها). توجه به سؤال درباره چرایی رویدادها کمک می‌کند دانش‌آموزان به جای حفظ صرف، تاریخ را به عنوان فرآیندی زنده و معنا دار بفهمند (سؤال درباره چرایی رویدادها). مشاهده اشتراک نظر بین هم‌کلاسی‌ها کمک می‌کند دانش‌آموزان مفاهیم تاریخی را عمیق‌تر درک کنند و ایده‌های خود را توسعه دهند (تبادل نظر هم‌کلاسی‌ها). فعالیت‌های کلاسی شامل بازخوانی تجربه‌های مختلف است تا دانش‌آموزان توانایی تحلیل و همدلی اجتماعی خود را تقویت کنند (توجه به تجربه‌های دیگران). در جلسات آموزشی، دانش‌آموزان با آموزش ارزش‌های صلح یاد می‌گیرند چگونه مفاهیم تاریخی را به آموزه‌های زندگی مسالمت‌آمیز تبدیل کنند (آموزش ارزش‌های صلح). تمرین‌های کلاس درس پژوهی کمک می‌کند دانش‌آموزان رفتارهای خود را بازنگری و اصلاح کنند تا با ارزش‌های صلح هماهنگ باشد (اصلاح رفتار شخصی). در فعالیت‌های گروهی، دانش‌آموزان تلاش می‌کنند اقدامات عملی‌شان مطابق با ارزش‌های صلح باشد تا الگوی عملی برای دیگران باشند (تطبيق عمل با ارزش‌های صلح).</p>	<p>۱۰ م</p>
<p>اگر اساتید تاریخ بتوانند لغزش‌های تاریخی را با زبان امروزی توضیح دهند، نسل جدید دیگر آنها را تکرار نخواهد کرد و این یعنی آموزش تاریخ مؤثر بوده است (خطاهای گذشته). در آموزش تاریخ، تأکید من روی روایت‌های پنهان و کمتر شناخته‌شده است تا اساتید تصویر جامع‌تری از گذشته پیدا کنند (روایت‌های فراموش شده). آموزش تاریخ مؤثر زمانی رخ می‌دهد که اساتید تأثیر گرایش‌های شخصی خود را روی تحلیل‌ها درک کنند و تصمیم‌های آگاهانه‌تر بگیرند (تأثیر پیش‌داوری متفاوت). در تمرین‌های گروهی، از اساتید می‌خواهم که دیدگاه‌های متفاوت را بررسی کنند و درک کنند چرا افراد تصمیمات خاصی می‌گیرند (فهم دیدگاه‌های مختلف). از اساتید می‌خواهم تأثیر رویدادهای گذشته را تحلیل کنند تا بفهمند چگونه می‌تواند بر رفتارها و انتخاب‌های امروز اثر بگذارد (تحلیل تأثیر رویدادها). رعایت حقوق انسانی در تدریس تاریخ، اساتید را قادر می‌سازد تا عدالت و احترام به دیگران را به عمل</p>	<p>۱۱ م</p>

<p>تبدیل کنند (رعایت حقوق انسانی). بررسی داستان های تاریخی با پیام آموزشی باعث می شود اساتید بتوانند احساسات و تجربیات افراد را در زمان ها و موقعیت های مختلف بهتر درک کنند (قصه های آموزنده تاریخی). من در جلسات درس پژوهی، اساتید را به بحث و درک دیدگاه های متفاوت دیگران تشویق می کنم تا مهارت همدلی اجتماعی آنها پرورش یابد (درک نظرات متفاوت). تمرین فعالیت های تعاملی با همکلاسی ها به آنها امکان می دهد رفتار مسالمت آمیز را تجربه و نهادینه کنند (ترویج رفتار مسالمت آمیز). اساتید در اجرای برنامه های جمعی تجربه عملی صلح و همزیستی کسب می کنند و می توانند این رفتارها را به دیگران منتقل کنند (اجرای برنامه های جمعی). اساتید با بکارگیری بحث و تبادل نظر منطقی، می توانند تفاوت نظرها را به فرصت یادگیری تبدیل کنند (استفاده از گفتگوی منطقی).</p>	
<p>در کلاس، از اساتید می خواهم باورهای تاریخی خود را بازبینی کنند تا بتوانند رویکردی عادلانه و صلح محور نسبت به مسائل تاریخی پیدا کنند (ارزیابی دوباره باورها). بعضی مواقع اساتید با بکارگیری تجربیات گذشته، روش های حل مسأله و تصمیم گیری مسالمت آمیز را تمرین می کنند (استفاده عملی از تجربه ها). من در کلاس سعی می کنم تفاوت های اجتماعی ملموس را مثال بزنم تا اساتید بفهمند جامعه یک دست نیست و همین تنوع، فرصت یادگیری و تقویت صلح است (تفاوت های اجتماعی). بعضی اساتید با نگاه به درس های تاریخی و تطبیق آن با موقعیت های معاصر، می آموزند چگونه تصمیمات مسالمت آمیز و منطقی اتخاذ کنند (تطبیق تجربه ها با امروز). برخی اساتید وقتی به بررسی متون تاریخی می پردازند، باید قضاوت های ناآگاهانه را تشخیص دهند تا تاریخ را با عدالت و دقت بیشتر مطالعه کنند (شناسایی پیش داوری ها). تمرین ارزش گذاری به دیدگاه ها باعث می شود اساتید بتوانند دیدگاه های متنوع را در تحلیل تاریخ و طراحی فعالیت های آموزشی بکار گیرند (ارزش گذاری به دیدگاه ها). اساتید در فعالیت های عملی با گفتگوی فعال گروهی، توانایی بیان نظر و شنیدن دیدگاه های دیگران را تقویت می کنند (گفتگوی گروهی فعال). بررسی دیدگاه های متناقض به اساتید کمک می کند تعادل و انصاف را در تحلیل تاریخی رعایت کنند (تحلیل رویکردهای متضاد). تشریح ملاک ها و انگیزه های تصمیم گیری، امکان درک بهتر دیدگاه ها و تقویت مهارت استدلال را فراهم می کند (توضیح دلایل تصمیم گیری). من جلساتی طراحی می کنم که در آنها اساتید مهارت های صلح آمیز خود را در موقعیت های شبیه سازی شده تمرین کنند (تمرین مهارت های صلح). اساتید با بکارگیری آموخته ها، عمل خود را با ارزش های صلح تطبیق می دهند و نمونه ای از رفتار مسالمت آمیز ارائه می کنند (تطبیق عمل با اندیشه های صلح).</p>	۱۲ م
<p>اگر فقط از رویدادهای بزرگ حرف بزنیم، تاریخ برای دانشجومعلمان دور و انتزاعی می شود؛ اما وقتی ماجراهای محلی کوچک ولی پرمعنا را مطرح می کنم، آنها تاریخ را واقعی تر حس می کنند (نمونه های محلی و ملی). برخی دانشجومعلمان وقتی یادگیری کاربردی تاریخ را تمرین می کنند، بهتر می توانند اقدامات عملی و برنامه های آموزشی مؤثر طراحی کنند (استخراج درس های کاربردی). من آنها را تشویق می کنم تا تحلیل شواهد تاریخی را تمرین کنند و به تفاوت دیدگاه ها و نکات مهم توجه کنند (تحلیل شواهد تاریخی). اساتید باید دیدگاه های متنوع را بشناسند تا از ساده سازی و پیش داوری جلوگیری شود (توجه به دیدگاه های مخالف). همچنین تشویق به ابراز دیدگاه های فردی باعث می شود تفاوت دیدگاه ها و تنوع تحلیل ها آشکار شود (ارائه دیدگاه شخصی). من به دانشجومعلمان توصیه می کنم همیشه احساسات دیگران را درک کنند تا بتوانند رفتارهای همدلانه و حمایتی در کلاس و</p>	۱۳ م

<p>زندگی روزمره نشان دهند (درک احساسات افراد). تمرین آنها در مشاهده تأثیر تصمیمات گذشته باعث می‌شود توانایی تحلیل و همدلی اجتماعی‌شان تقویت شود (بررسی اثر تصمیمات گذشته). تمرین احساس عدالت در کلاس باعث می‌شود دانشجومعلمان درک عمیق‌تری از حقوق همسالان و دانش‌آموزان پیدا کنند (حساسیت نسبت به عدالت). در کلاس‌های درس پژوهی، شنیدن روایت‌های واقعی زندگی افراد مختلف، توانایی همدلی و درک تجربه‌های دیگران را در آنها تقویت می‌کند (روایت‌های زیستی واقعی). در کلاس‌های درس پژوهی، فعالیت‌های عملی صلح‌محور کمک می‌کند دانشجومعلمان یاد بگیرند چگونه مفاهیم تاریخی را به اقدامات مثبت در جامعه پیوند دهند (فعالیت‌های عملی صلح‌محور). در کارگاه‌ها، تدریس مفاهیم صلح‌آمیز به همسالان باعث می‌شود مهارت‌های همدلی و تعامل مسالمت‌آمیز تمرین شود (آموزش ارزش‌های صلح). دانشجومعلمان یاد می‌گیرند اختلاف‌ها را به صورت مسالمت‌آمیز مدیریت کنند و راهکارهای حل تعارض بدون تنش ارائه دهند (مدیریت اختلافات مسالمت‌آمیز).</p>	
<p>برخی مواقع، مشاهده دیدگاه‌های متنوع تاریخی باعث می‌شود دانشجومعلمان تفکر انتقادی پیدا کنند و از کلیشه‌ها فاصله بگیرند (مشاهده دیدگاه‌های متفاوت). تمرین استفاده عملی از تجربه‌ها کمک می‌کند دانشجومعلمان درس‌های تاریخی را در اقدامات صلح‌جویانه و آموزش همزیستی پیاده کنند (استفاده عملی از تجربه‌ها). وقتی درباره گوناگونی فرهنگ‌ها صحبت می‌کنیم، دانشجومعلمان درمی‌یابند که درک تفاوت‌ها لازم است آموزش صلح و کاهش تنش‌های مدرسه‌ای است (گوناگونی فرهنگی ملموس). تحلیل مقایسه‌ای گزارش‌ها و منابع مختلف باعث می‌شود دانشجومعلمان درک کنند تاریخ تنها یک نسخه ندارد و اطلاعات همیشه نسبی هستند (مقایسه منابع مختلف). تمرین‌های کلاسی شامل فعالیت‌هایی است که دانشجومعلمان را به مقابله با جانبداری‌ها و تعصب‌های تاریخی ترغیب می‌کند تا نگرش انتقادی و عادلانه در تحلیل تاریخ پرورش یابد (مقابله با تعصب‌ها). تمرین تحلیل رویکردهای مختلف، امکان مقایسه و درک بهتر تنوع دیدگاه‌ها را برای دانشجومعلمان فراهم می‌کند (تحلیل رویکردهای متضاد). توضیح دلایل پشت تصمیم‌ها به آنها کمک می‌کند فرآیند فکر کردن خود را شفاف و مستدل ارائه دهند (توضیح دلایل تصمیم‌گیری). مشاهده و بحث درباره نتایج تاریخی به دانشجومعلمان این امکان را می‌دهد که همدلی و فهم انسانی خود را پرورش دهند (مشاهده پیامدهای تاریخ). با تشویق دانشجومعلمان به عملگرایی در زمینه صلح، آنها تجربه می‌کنند که تغییرات کوچک می‌تواند تأثیرات اجتماعی ملموسی داشته باشد (اقدام در کلاس و جامعه). دانشجومعلمان با شرکت در پروژه‌های اجتماعی می‌آموزند چگونه آموزه‌های صلح‌آمیز را به اقدامات واقعی در جامعه تبدیل کنند (شرکت در پروژه‌های اجتماعی). مرور و تحلیل تصمیمات گذشته به آنها کمک می‌کند تا تصمیم‌گیری‌های خود را بر اساس صلح و همزیستی بازبینی کنند (بازاندیشی در تصمیم‌گیری‌ها).</p>	<p>۱۴ م</p>
<p>به نظر من آموزش تاریخ باید پیوستگی تجربه‌های محلی و ملی را نشان دهد تا دانشجومعلمان بفهمند صلح و همزیستی از درون جامعه خودشان آغاز می‌شود (نمونه‌های محلی و ملی). مشاهده و بررسی شواهد به دانشجومعلمان کمک می‌کند تا نتایج درست و استنتاج‌های منطقی از منابع تاریخی استخراج کنند (تحلیل شواهد تاریخی). فعالیت‌های کلاسی شامل تمرین‌هایی است که به دانشجومعلمان کمک می‌کند با گرایش‌های افراطی در روایت‌ها مقابله کنند (مقابله با افراط در تاریخ). همچنین، این تمرین‌ها به آنها امکان می‌دهد با منطق از دیدگاه خود دفاع کنند (دفاع منطقی از نظر خود). بررسی اثر وقایع تاریخی در کلاس باعث می‌شود دانشجومعلمان مهارت‌های همدلی و تصمیم‌گیری مسالمت‌آمیز را</p>	<p>۱۵ م</p>

<p>تمرین کنند (تحلیل تأثیر رویدادها). من از دانشجومعلمانی می‌خواهم همیشه حساسیت نسبت به عدالت را حفظ کنند تا در تصمیم‌گیری‌ها و تعاملات آموزشی به انصاف توجه داشته باشند (حساسیت نسبت به عدالت). در فعالیت‌های گروهی، دانشجومعلمان تشویق می‌شوند از تجربه‌های شخصی خود برای فهم بهتر دیدگاه‌های دیگران بهره ببرند (تجربه‌های شخصی برای همدلی). تمرین بررسی و مقایسه دیدگاه‌های متفاوت، آنها را قادر می‌سازد احساس و فکر دیگران را بهتر درک کنند (مقایسه دیدگاه‌های متنوع). دانشجومعلمان با تمرین مهارت‌های صلح در فعالیت‌های آموزشی، توانایی حل مسأله و مذاکره مسالمت‌آمیز را تجربه می‌کنند (تمرین مهارت‌های صلح). دانشجومعلمان با اقدام در کلاس و جامعه یاد می‌گیرند چگونه فعالیت‌های تاریخی را به رفتارهای صلح‌جویانه و همزیستی عملی تبدیل کنند (اقدام در کلاس و جامعه). من از دانشجومعلمانی می‌خواهم در فعالیت‌های گروهی ارزش‌های صلح را منتقل کنند تا یادگیری عملی تجربه شود (آموزش ارزش‌های صلح). دانشجومعلمان با مشاهده نمونه‌های واقعی تاریخ و تمرین رفتار مسالمت‌آمیز در فعالیت‌های گروهی می‌آموزند چگونه به تعامل مثبت در جامعه دست یابند (ترویج رفتار مسالمت‌آمیز). با انجام فعالیت‌های گروهی، دانشجومعلمان می‌توانند نمونه عملی صلح برای دیگران باشند و فرهنگ همزیستی را ترویج کنند (الگو شدن برای دیگران).</p>
--

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، در ارتباط با تجربه توانمندی مشارکت کنندگان در زمینه ترویج صلح در آموزش تاریخ، کدهای اولیه (کدهای باز) زیادی در متن مصاحبه با اساتید آموزش تاریخ و معلمان مجرب تاریخ مشارکت‌کننده در پژوهش حاضر شناسایی شد. حال با توجه به نتایج فراوانی کدهای اولیه شناسایی شده، از ترکیب و ادغام کدهای اولیه نزدیک به هم، مضمون‌های فرعی یا مؤلفه‌های فرعی (کدهای محوری) و از ترکیب و ادغام مضمون‌های فرعی نزدیک به هم، مضمون‌های اصلی یا مؤلفه‌های اصلی (کدهای انتخابی) مربوط به تجربه توانمندی مشارکت کنندگان در ترویج صلح در آموزش تاریخ استخراج شد که در جدول ۳ نمایش داده شده است.

جدول ۳. کدهای اولیه، مضامین فرعی و مضامین اصلی مربوط به تجربه مشارکت کنندگان در زمینه ترویج صلح

در آموزش تاریخ

نقش	کدهای اولیه (کدهای باز)	مضامین فرعی (کدهای محوری)	مضامین اصلی (کدهای انتخابی)
م ۱، م ۲، م ۳	علت شکل‌گیری رویدادها	تحلیل چرایی و پیامدهای رویدادهای تاریخی	بازاندیشی تاریخی
م ۴، م ۵، م ۶	پیامدهای کوتاه‌مدت تاریخی		
م ۷، م ۸، م ۹	تأثیر بلندمدت بر جامعه		
م ۱، م ۴، م ۹	درس‌های موفق تاریخی	شناسایی نقاط قوت و ضعف تجربه‌های گذشته	
م ۲، م ۵، م ۱۱	خطاهای گذشته		
م ۳، م ۷، م ۱۰	نمونه‌های محلی و ملی		
م ۱، م ۴، م ۹	اعتبار منابع تاریخی		

طراحی الگوی آموزشی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ.../ فتح اله کوشکی و... ۶۵

	نقد منابع و متون تاریخی	روایت‌های فراموش شده	م ۰۲، ۰۵، م ۱۱
		مقایسه منابع مختلف	م ۰۳، ۰۷، م ۱۴
	بازنگری در باورها و نگرش‌های شخصی نسبت به تاریخ	ارزیابی دوباره باورها	م ۰۱، ۰۵، م ۱۲
		مشاهده دیدگاه‌های متفاوت	م ۰۳، ۰۷، م ۱۴
		تاثیر پیش‌داوری شخصی	م ۰۲، ۰۹، م ۱۱
	تطبیق درس‌های گذشته با مسائل امروز	استخراج درس‌های کاربردی	م ۰۱، ۰۶، م ۱۳
		ارتباط تاریخ و زندگی	م ۰۲، ۰۳، م ۱۰
		استفاده عملی از تجربه‌ها	م ۰۵، ۱۲، م ۱۴
	درک تفاوت‌های فرهنگی	شناسایی تنوع فرهنگی و تفاوت‌های قومی، مذهبی و اجتماعی	تنوع قومی و مذهبی
تفاوت‌های اجتماعی			م ۰۷، ۱۲، م
گوناگونی فرهنگی ملموس			م ۰۱، ۰۶، م ۱۴
مقایسه تجربه‌ها و دیدگاه‌های مختلف تاریخی		مقایسه روایات تاریخی	م ۰۱، ۰۶، م
		تحلیل دیدگاه‌های متفاوت	م ۰۳، ۱۰، م
		تطبیق تجربه‌ها با امروز	م ۰۲، ۱۲، م
توجه به حقایق و روایت‌های نادیده گرفته شده		روایت‌های فراموش شده	م ۰۱، ۰۶، م
		حقایق کمتر دیده شده	م ۰۳، ۱۳، م
		بررسی منابع مغفول	م ۰۱۰، ۱۵، م
حساسیت نسبت به تبعیض‌ها و تعصب‌های تاریخی		شناسایی پیش‌داوری‌ها	م ۰۵، ۱۲، م
		تشخیص تبعیض تاریخی	م ۰۷، ۰۴، م
		مقابله با تعصب‌ها	م ۰۸، ۱۴، م
پذیرش و احترام به ارزش‌ها و باورهای متفاوت		احترام به باورهای دیگر	م ۰۱، ۰۶، م
		پذیرش تفاوت‌ها	م ۰۲، ۰۳، م ۱۰
		ارزش‌گذاری به دیدگاه‌ها	م ۰۵، ۱۲، م

گفتگوی انتقادی	طرح پرسش‌های تحلیلی درباره تاریخ	پرسش‌های تحلیلی کوتاه	م ۱، ۶
		سؤال درباره چرایی رویدادها	م ۳، ۱۰
		پرسش‌های باز و کاوشگر	م ۲، ۵
	بحث و تبادل نظر گروهی	گفتگوی گروهی فعال	م ۱، ۶، ۱۲
		تبادل نظر هم‌کلاسی‌ها	م ۳، ۱۰
		بحث درباره پیامدها	م ۲، ۵
	ارزیابی شواهد و منابع تاریخی	بررسی اعتبار منابع	م ۴، ۸
		تحلیل شواهد تاریخی	م ۱۳، ۱۵
		بررسی سندهای مختلف	م ۹، ۱۱
	بررسی دیدگاه‌های متضاد و مقابله با افراط‌گرایی	توجه به دیدگاه‌های مخالف	م ۴، ۸، ۱۳
		مقابله با افراط در تاریخ	م ۳، ۹، ۱۵
		تحلیل رویکردهای متضاد	م ۵، ۱۲، ۱۴
	بیان و دفاع منطقی از دیدگاه شخصی	ارائه دیدگاه شخصی	م ۴، ۸، ۱۳
		دفاع منطقی از نظر خود	م ۳، ۹، ۱۵
		توضیح دلایل تصمیم‌گیری	م ۵، ۱۲، ۱۴
همدلی اجتماعی	درک احساسات و تجربه‌های دیگران	درک احساسات افراد	م ۱۳، ۹
		توجه به تجربه‌های دیگران	م ۴، ۱۰
		فهم دیدگاه‌های مختلف	م ۸، ۱۱
	مشاهده تأثیر تصمیمات تاریخی بر زندگی افراد	بررسی اثر تصمیمات گذشته	م ۹، ۱۳
		مشاهده پیامدهای تاریخی	م ۴، ۸، ۱۴
		تحلیل تأثیر رویدادها	م ۸، ۱۱، ۱۵
	توجه به عدالت و حقوق انسانی	حساسیت نسبت به عدالت	م ۱۳، ۱۵
		رعایت حقوق انسانی	م ۸، ۱۱
		مقابله با بی‌عدالتی	م ۷، ۸
روایت‌های زیستی واقعی		م ۷، ۱۳	

استفاده از روایت‌های شخصی برای همدلی	۸	م ۴، ۱۵	تجربه‌های شخصی برای همدلی	
	م ۵، ۱۱	م ۱۱	قصه‌های آموزنده تاریخی	
	م ۲، ۹	م ۹	تمرین مشاهده دیدگاه‌ها	
	م ۴، ۱۱	م ۱۱	درک نظرات متفاوت	
	م ۸، ۱۵	م ۱۵	مقایسه دیدگاه‌های متنوع	
	تمرین درک دیدگاه‌های مختلف			
اقدام صلح‌جویانه (کنشگری صلح‌جویانه)	م ۱۳، ۶	م ۶	فعالیت‌های عملی صلح‌محور	
	م ۱۵، ۱۲	م ۱۲	تمرین مهارت‌های صلح	
	م ۱۵، ۱۴	م ۱۴	اقدام در کلاس و جامعه	
	م ۱۰، ۱۵، ۱۳	م ۱۵، ۱۳	آموزش ارزش‌های صلح	
	م ۱۵، ۷، ۱۱	م ۷، ۱۱	ترویج رفتار مسالمت‌آمیز	
	م ۵، ۹، ۱۵	م ۹، ۱۵	الگو شدن برای دیگران	
	م ۱۴، ۸	م ۸	شرکت در پروژه‌های اجتماعی	
	م ۴، ۷	م ۷	فعالیت گروهی برای صلح	
	م ۱۱، ۸	م ۸	اجرای برنامه‌های جمعی	
	م ۱۳، ۶	م ۶	مدیریت اختلاف‌ها مسالمت‌آمیز	
	م ۵، ۱۱	م ۱۱	استفاده از گفتگوی منطقی	
	م ۱، ۶	م ۶	کاهش تنش و تعارض	
	م ۲، ۱۰	م ۱۰	اصلاح رفتار شخصی	
	م ۷، ۱۴	م ۱۴	بازاندیشی در تصمیم‌گیری‌ها	
	م ۱۲، ۱۰	م ۱۰	تطبیق عمل با ارزش‌های صلح	
	بازنگری رفتارهای شخصی بر اساس آموخته‌ها			
	حل تعارض به شیوه مسالمت‌آمیز			
	مشارکت در پروژه‌های اجتماعی صلح‌محور			
انتقال ارزش‌های صلح به دیگران				
اجرای فعالیت‌های عملی مبتنی بر صلح				

در پاسخ به سؤال پژوهش حاضر که در واقع بیانگر تبیین تعریف عملیاتی متغیر ترویج صلح در آموزش تاریخ در پژوهش است، داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها با اساتید آموزش تاریخ و معلمان مجرب تاریخ از طریق فرایند نظام‌مند کدگذاری و تحلیل گزاره‌های کلامی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بر اساس این فرایند، تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان در زمینه ترویج صلح در آموزش تاریخ در قالب ۵ مضمون اصلی و ۲۵ مضمون فرعی (برآمده از کدهای اولیه) شناسایی و استخراج شد. حال نتایج پژوهش حاضر مبتنی بر مضامین اصلی، مطابق با آنچه در جدول ۳ نمایش داده شده، به شرح زیر بیان می‌شود:

بر اساس دیدگاه مشارکت‌کنندگان، مضمون فراگیر «بازاندیشی تاریخی» شامل مجموعه‌ای از مضامین سازمان‌دهنده تحلیل چرایی و پیامدهای رویدادها، بازشناسی قوت‌ها و ضعف‌های

تجربه‌های گذشته، نقد منابع تاریخی، بازنگری در باورهای شخصی و تطبیق درس‌های تاریخ با مسائل امروز را در برمی‌گیرد.

این مجموعه نشان می‌دهد که بازاندیشی تاریخی، فراگیران را از فهم سطحی وقایع فراتر برده و به آنان امکان می‌دهد تاریخ را به‌عنوان فرایندی قابل تحلیل و راهنمای زندگی معاصر دریابند؛ امری که به شکل‌گیری نگرش‌های صلح‌جویانه کمک می‌کند. در ادامه، مضمون فراگیر «درک تفاوت‌های فرهنگی» با مضامینی همچون شناخت تنوع قومی، مذهبی و اجتماعی، مقایسه روایت‌ها و تجربه‌های تاریخی، توجه به دیدگاه‌ها و حقایق نادیده‌گرفته‌شده، حساسیت نسبت به تبعیض‌های تاریخی و پذیرش ارزش‌های متفاوت شکل گرفته است. مشارکت‌کنندگان بر این باورند که این مؤلفه‌ها زمینه‌ای فراهم می‌کند تا فراگیران با آگاهی از تنوع فرهنگی و شناخت روایت‌های متکثر، نگرشی چندفرهنگی و مسالمت‌آمیز در تعاملات فردی و اجتماعی خود پیروانند.

مضمون فراگیر «گفتگوی انتقادی» نیز از مضامین سازمان‌دهنده‌ای چون طرح پرسش‌های تحلیلی، بحث گروهی، ارزیابی شواهد، مواجهه با دیدگاه‌های متضاد و دفاع منطقی از نظر شخصی تشکیل شده است. حاصل این فرایند آن است که گفتگوی انتقادی بستری مناسب برای پرورش تحلیل انتقادی، احترام به تنوع دیدگاه‌ها و تصمیم‌گیری آگاهانه در میان دانش‌آموزان و دانشجویان ایجاد می‌کند. از نگاه مشارکت‌کنندگان، مضمون فراگیر «همدلی اجتماعی» با مضامینی همچون فهم احساسات و تجربه‌های دیگران، مشاهده تأثیر تصمیمات تاریخی بر زندگی افراد، توجه به عدالت و حقوق انسانی، بهره‌گیری از روایت‌های شخصی برای همدلی و تمرین درک دیدگاه‌های متنوع معنا پیدا می‌کند. این فرایند سبب می‌شود آموزش تاریخ، زمینه‌ای برای تقویت حساسیت اخلاقی، آگاهی اجتماعی و مسئولیت‌پذیری در فراگیران فراهم آورد.

سرانجام، مضمون فراگیر «اقدام صلح‌جویانه» شامل مضامینی مانند انجام فعالیت‌های عملی مرتبط با صلح، ترویج ارزش‌های صلح، مشارکت در پروژه‌های اجتماعی، حل تعارض‌ها به شیوه مسالمت‌آمیز و بازنگری رفتارهای فردی بر اساس آموخته‌ها است. مشارکت‌کنندگان تأکید دارند که تحقق آموزش تاریخ صلح‌محور زمانی معنا پیدا می‌کند که فراگیران بتوانند آموخته‌های خود را در عمل بکار گیرند، در کاهش تعارض‌ها نقش‌آفرین باشند و در کلاس و جامعه الگوی رفتارهای صلح‌جویانه شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

در راستای پاسخ به سؤال پژوهش حاضر که با هدف طراحی الگوی آموزشی برای ترویج صلح از

طریق آموزش تاریخ انجام شد، از ترکیب کدهای باز حاصل از گزاره های کلامی متن مصاحبه ها، کدهای محوری (مضمون های فرعی) تشکیل و از ترکیب کدهای محوری، کدهای انتخابی تحت عنوان مضمون های اصلی (مؤلفه های اصلی) شناسایی شد. پنج مضمون اصلی بدست آمده شامل بازاندیشی تاریخی، درک تفاوت های فرهنگی، گفتگوی انتقادی، همدلی اجتماعی و اقدام صلح جویانه، به عنوان مؤلفه های اصلی الگوی آموزشی حاضر قابل تعریف هستند. در واقع یافته ها نشان می دهد که آموزش تاریخ می تواند با تأکید بر این پنج مضمون، نگرش صلح جویانه و همزیستی را در فراگیران پرورش دهد تا به عنوان الگوی آموزشی از تاریخ تا همزیستی در برنامه های دانشگاهی و مدارس عملیاتی شود.

در تبیین یافته های پژوهش حاضر در زمینه مضمون بازاندیشی تاریخی بیان می شود که مشارکت کنندگان بازاندیشی تاریخی را بنیان اصلی ترویج صلح در آموزش تاریخ می دانند. در سطح نخست، آنان تحلیل چرایی رویدادها و پیامدهای آنها را ضروری می دانستند و بر این نکته تأکید می کردند که فهم علت شکل گیری رویدادها، تشخیص پیامدهای کوتاه مدت تاریخی و درک تأثیر بلندمدت آنها بر جامعه، به دانش آموزان امکان می دهد تاریخ را نه مجموعه ای از وقایع پراکنده، بلکه فرایندی قابل فهم و قابل نقد درک کنند. در سطح دوم، مشارکت کنندگان بازاندیشی را با شناسایی نقاط قوت و ضعف تجربه های گذشته مرتبط می دانستند؛ به این معنا که مرور درس های موفق تاریخی در کنار توجه به خطاهای گذشته و استفاده از نمونه های محلی و ملی، نوعی نگاه تحلیلی گرانه و مقایسه ای نسبت به گذشته ایجاد می کند. در سطح سوم، تأکید جدی بر نقد منابع و متون تاریخی قرار داشت؛ زیرا مشارکت کنندگان معتقد بودند بررسی اعتبار منابع تاریخی، توجه به روایت های فراموش شده و مقایسه منابع مختلف به ایجاد نگرش انتقادی و پرهیز از پذیرش منفعلانه روایت های رسمی کمک می کند.

سطح چهارم بازاندیشی به بازنگری در باورها و نگرش های شخصی نسبت به تاریخ مربوط می شد؛ جایی که تحلیل ارزیابی دوباره باورها، مشاهده دیدگاه های متفاوت و آگاهی از تأثیر پیش داوری شخصی، فراگیران را به درکی چندبعدی تر از حقیقت تاریخی می رساند. در نهایت، مشارکت کنندگان بر تطبیق درس های گذشته با مسائل امروز تأکید داشتند و بیان می کردند که استخراج درس های کاربردی، تقویت ارتباط تاریخ و زندگی و استفاده عملی از تجربه ها باعث می شود یادگیری تاریخ به رفتار، قضاوت و تصمیم گیری اخلاقی و اجتماعی دانش آموزان پیوند بخورد. مجموع این ابعاد نشان می دهد که بازاندیشی تاریخی، یادگیری تاریخ را از سطح حفظ اطلاعات به سطح تحلیل، نقد، تفسیر و کاربرد در زندگی امروزی ارتقا می دهد و این دقیقاً همان نقطه ای است که آموزش تاریخ می تواند به ترویج صلح و همزیستی کمک کند. یافته های بدست آمده مرتبط با مضمون «بازاندیشی تاریخی» با نتایج پژوهش های Nazari Ilkhani

Abadi et al (2024) درباره نقش تحلیل چندلایه رویدادهای تاریخی در تقویت فهم انتقادی؛ (Shahabinejad et al (2024) درباره اهمیت بازنمایشی معلمان در روایت تاریخ و پرورش نگاه تحلیلی در کلاس؛ (Tahmasbi et al (2024) درباره ضرورت نقد روایت‌ها و عبور از حافظه تاریخی یک‌سویه؛ (Moradian et al (2024) درباره بازنمایی نقاط قوت و ضعف تجربه‌های گذشته و نقش آن در یادگیری صلح‌محور و نیز Tighbakhsh et al (2017) درباره پیوند بین تحلیل گذشته و ارتقای مهارت‌های صلح و همزیستی، همخوانی دارد. در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه مضمون «درک تفاوت‌های فرهنگی» بیان می‌شود که مشارکت‌کنندگان درک تفاوت‌های فرهنگی را یکی از پایه‌های اصلی ترویج صلح در آموزش تاریخ می‌دانند. آنان در گام نخست بر شناسایی تنوع فرهنگی و تفاوت‌های قومی، مذهبی و اجتماعی تأکید داشتند و معتقد بودند آشنایی با تنوع قومی و مذهبی، درک تفاوت‌های اجتماعی و توجه به گوناگونی فرهنگی ملموس، نگاه دانش‌آموزان را از قالب‌های تک‌بعدی فراتر می‌برد و آنها را برای پذیرش تنوع آماده می‌کند. در گام بعد، مشارکت‌کنندگان مقایسه تجربه‌ها و دیدگاه‌های مختلف تاریخی را مسیر مهمی برای فهم تنوع می‌دانستند؛ زیرا مقایسه روایات تاریخی، تحلیل دیدگاه‌های متفاوت و تطبیق تجربه‌ها با امروز باعث می‌شود فراگیران دریابند که رویدادها می‌توانند از زوایای مختلف تفسیر شوند.

یکی دیگر از ابعاد مهم درک تفاوت‌ها، توجه به روایت‌ها و حقایق نادیده‌گرفته‌شده بود؛ جایی که مشارکت‌کنندگان بر احیای روایت‌های فراموش‌شده، برجسته‌سازی حقایق کمتر دیده‌شده و واکاوی منابع مغفول تأکید داشتند؛ زیرا این روایات خاموش‌شده صدای گروه‌هایی را نمایان می‌سازد که معمولاً در تاریخ رسمی کم‌تر شنیده شده‌اند. همچنین، مشارکت‌کنندگان بر حساسیت نسبت به تبعیض‌ها و تعصب‌های تاریخی تأکید کردند و بیان داشتند که تشخیص پیش‌داوری‌ها، آگاهی از تبعیض تاریخی و تمرین مقابله با تعصب‌ها نقش مهمی در شکل‌گیری نگرش منصفانه و چندفرهنگی دارد. در نهایت، آنان پذیرش و احترام به ارزش‌ها و باورهای متفاوت را قلب درک فرهنگی می‌دانستند و بر تقویت روحیه احترام به باورهای دیگر، پذیرش تفاوت‌ها و ارزش‌گذاری به دیدگاه‌های گوناگون تأکید داشتند. مجموع این مؤلفه‌ها نشان می‌دهد که آموزش تاریخ، در نگاه مشارکت‌کنندگان، بستری قدرتمند برای ایجاد آگاهی فرهنگی، احترام متقابل و ارتقای همزیستی مسالمت‌آمیز است.

یافته‌های بدست آمده مرتبط با مضمون تفاوت‌های فرهنگی با نتایج پژوهش‌های Zare (2022) درباره نقش تحلیل تفاوت‌های فرهنگی در ارتقای تعامل میان‌فرهنگی؛ (Tighbakhsh et al (2017) درباره ضرورت ترویج ارزش‌های جهانی و پرورش مهارت‌های فرهنگی در آموزش صلح؛ (Nazari Ilkhani Abadi et al (2024) درباره اهمیت توجه به

ابعاد گوناگون صلح و تفاوت‌های قومی- فرهنگی در آموزش تاریخ؛ Shahabinejad et al (2024) درباره نقش معلمان در ایجاد محیط چندفرهنگی مبتنی بر احترام متقابل و همچنین Mirkoushesh & Nouri Vafa (2013) درباره جایگاه مفاهیم مدارا و پذیرش تفاوت‌ها در فرهنگ ایرانی همخوانی دارد.

در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه مضمون «گفتگوی انتقادی» بیان می‌شود که مشارکت‌کنندگان گفتگوی انتقادی را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی ترویج صلح در آموزش تاریخ معرفی کرده‌اند. آنان بر طرح پرسش‌های تحلیلی درباره تاریخ تأکید داشتند و اظهار می‌کردند که استفاده از پرسش‌های تحلیلی کوتاه، سؤال درباره چرایی رویدادها و پرسش‌های باز و کاوشگر موجب کنجکاوی و تفکر عمیق فراگیران می‌شود و زمینه را برای تحلیل و فهم چندوجهی تاریخ فراهم می‌آورد. در بعد دیگر، بحث و تبادل نظر گروهی به‌عنوان مسیر اصلی توسعه مهارت‌های گفتگو و همکاری مطرح شد؛ مشارکت‌کنندگان بر گفتگوی گروهی فعال، تبادل نظر هم‌کلاسی‌ها و بحث درباره پیامدها تأکید کردند تا فراگیران با شنیدن دیدگاه‌های مختلف، توانایی تفکر انتقادی و تحلیل جمعی را تمرین کنند. همچنین، آنان بر ارزیابی شواهد و منابع تاریخی تأکید داشتند و اشاره کردند که بررسی اعتبار منابع، تحلیل شواهد تاریخی و بررسی سندهای مختلف باعث می‌شود دانش‌آموزان و دانش‌جو معلمان مهارت‌های استدلال و تحلیل مستدل را کسب کنند و از پذیرش پیش‌داوری‌ها و روایت‌های نادرست جلوگیری شود. بعد دیگر، بررسی دیدگاه‌های متضاد و مقابله با افراط‌گرایی نیز برای تربیت شهروندان صلح‌جو ضروری دانسته شد؛ مشارکت‌کنندگان به توجه به دیدگاه‌های مخالف، مقابله با افراط در تاریخ و تحلیل رویکردهای متضاد اشاره کردند تا فراگیران توانایی مواجهه با اختلاف نظرها و تضادهای تاریخی را پیدا کنند.

سرانجام، بیان و دفاع منطقی از دیدگاه شخصی به‌عنوان مهارت نهایی گفتگوی انتقادی معرفی شد و مشارکت‌کنندگان بر ارائه دیدگاه شخصی، دفاع منطقی از نظر خود و توضیح دلایل تصمیم‌گیری تأکید کردند تا فراگیران بتوانند نظرات خود را مستدل بیان کنند و ضمن احترام به دیگران، توانایی استدلال منطقی و تصمیم‌گیری آگاهانه را پرورش دهند. مجموع این یافته‌ها نشان می‌دهد که گفتگوی انتقادی در آموزش تاریخ بستری مهم برای تقویت تفکر انتقادی، درک متقابل و تربیت شهروندانی توانمند در همزیستی مسالمت‌آمیز فراهم می‌کند. یافته‌های بدست آمده مرتبط با مضمون گفتگوی انتقادی با نتایج پژوهش‌های Nazari (2024) و Ilkhani Abadi et al (2024) درباره اهمیت پرسشگری تحلیلی و بحث درباره علل و پیامدهای تاریخی؛ Shahabinejad et al (2024) درباره نقش معلمان در ایجاد فضای گفتگوی مشارکتی و پرورش مهارت‌های حل تعارض؛ Moradian et al (2024) و

Tahmasbi et al (2024) درباره تأثیر فعالیت‌های گروهی و تمرین تحلیل شواهد در تقویت تفکر انتقادی؛ (Unesco (2014) و Nuget (2014) درباره ضرورت آموزش گفتگوی سازنده و ارزیابی منابع و همچنین Uko et al (2015) درباره اثرات گفتگوی انتقادی در کاهش خشونت و تقویت رفتارهای مداراگرایانه همخوانی دارد.

در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه مضمون «همدلی اجتماعی» بیان می‌شود که مشارکت‌کنندگان همدلی اجتماعی را یکی دیگر از مؤلفه‌های اساسی ترویج صلح در آموزش تاریخ می‌دانستند. آنان بر درک احساسات و تجربه‌های دیگران تأکید داشتند و بیان می‌کردند که درک احساسات افراد، توجه به تجربه‌های دیگران و فهم دیدگاه‌های مختلف باعث می‌شود فراگیران بتوانند تجربه‌ها و احساسات دیگران را به‌طور عمیق درک کنند و حساسیت اخلاقی و اجتماعی خود را افزایش دهند. بعد دیگر، مشاهده تأثیر تصمیمات تاریخی بر زندگی افراد نیز برجسته شد؛ مشارکت‌کنندگان بر بررسی اثر تصمیمات گذشته، مشاهده پیامدهای تاریخی و تحلیل تأثیر رویدادها تأکید کردند تا فراگیران بتوانند پیامدهای عملی و انسانی وقایع تاریخی را درک کنند و بین تاریخ و زندگی امروز ارتباط برقرار کنند.

علاوه بر این، توجه به عدالت و حقوق انسانی از طریق حساسیت نسبت به عدالت، رعایت حقوق انسانی و مقابله با بی‌عدالتی، توانایی دانش‌آموزان و دانش‌جو معلمان برای شناسایی نابرابری‌ها و اهمیت رعایت حقوق دیگران را تقویت می‌کند. همچنین، استفاده از روایت‌های شخصی برای همدلی شامل روایت‌های زیستی واقعی، تجربه‌های شخصی برای همدلی و قصه‌های آموزنده تاریخی، زمینه‌ساز تجربه عملی همدلی و درک عمیق تاریخ انسان‌ها شد. در نهایت، تمرین درک دیدگاه‌های مختلف از طریق تمرین مشاهده دیدگاه‌ها، درک نظرات متفاوت و مقایسه دیدگاه‌های متنوع، توانایی تحلیل چندوجهی و همدلانه را در فراگیران ارتقا می‌دهد. مجموع این یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش تاریخ صلح‌محور، با تمرکز بر همدلی اجتماعی، می‌تواند حساسیت اخلاقی، آگاهی تاریخی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی را در دانش‌آموزان و دانش‌جو معلمان تقویت کند و مسیر تربیت شهروندان صلح‌جو و توانمند را هموار سازد.

یافته‌های بدست آمده مرتبط با مضمون همدلی اجتماعی با نتایج پژوهش‌های Nazari (2024) Ilkhani Abadi et al (2024) درباره پرورش نگرش مثبت نسبت به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی از طریق آموزش صلح؛ (Shahabinejad et al (2024) درباره نقش معلمان در ایجاد محیط کلاس مبتنی بر احترام متقابل و فعالیت‌های مشارکتی؛ Tahmasbi et al (2024) و Moradian et al (2024) درباره انتقال مهارت‌های اجتماعی و اخلاقی برای همدلی و حل تعارض؛ (Zandi Ghashlaghjoob (2024) درباره تقویت مهارت‌های

اجتماعی و هیجانی دانش‌آموزان از طریق آموزش همزیستی مسالمت‌آمیز و همچنین Uko et al (2015) و Unesco (2014) درباره آموزش همدلی و حساسیت اخلاقی در مدارس همخوانی دارد.

در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه مضمون «اقدام صلح جویانه» بیان می‌شود که مشارکت‌کنندگان اقدام صلح‌جویانه را نمود عملی آموزش صلح در تاریخ دانستند و بر اهمیت تبدیل یادگیری نظری به رفتار واقعی تأکید کردند. در این راستا، اجرای فعالیت‌های عملی مبتنی بر صلح شامل فعالیت‌های عملی صلح‌محور، تمرین مهارت‌های صلح و اقدام در کلاس و جامعه است که فراگیران را قادر می‌سازد مفاهیم صلح را در تعاملات واقعی تجربه و تمرین کنند. همچنین، انتقال ارزش‌های صلح به دیگران از طریق آموزش ارزش‌های صلح، ترویج رفتار مسالمت‌آمیز و الگو شدن برای دیگران، نقش دانش‌آموزان و دانش‌جو معلمان را در گسترش فرهنگ صلح و الگوسازی اجتماعی برجسته می‌کند.

مشارکت‌کنندگان به مشارکت در پروژه‌های اجتماعی صلح‌محور نیز اشاره کردند که شامل شرکت در پروژه‌های اجتماعی، فعالیت گروهی برای صلح و اجرای برنامه‌های جمعی است و نشان‌دهنده نقش عملی یادگیرندگان در ایجاد تغییر اجتماعی مبتنی بر صلح است. علاوه بر این، حل تعارض به شیوه مسالمت‌آمیز از طریق مدیریت اختلاف‌ها مسالمت‌آمیز، استفاده از گفتگوی منطقی و کاهش تنش و تعارض، توانایی فراگیران برای رویارویی با اختلافات را در چارچوب اخلاقی و مسالمت‌آمیز ارتقا می‌دهد. نهایتاً، بازنگری رفتارهای شخصی بر اساس آموخته‌ها شامل اصلاح رفتار شخصی، بازاندیشی در تصمیم‌گیری‌ها و تطبیق عمل با ارزش‌های صلح، نشان‌دهنده آن است که آموزش صلح فراتر از یادگیری نظری، به تغییر نگرش و رفتار فردی نیز می‌انجامد. مجموع این یافته‌ها تأکید می‌کند که آموزش تاریخ صلح‌محور تنها زمانی اثرگذار است که دانش‌آموزان و دانش‌جو معلمان بتوانند ارزش‌ها و مهارت‌های صلح را در عمل، در کلاس، جامعه و زندگی شخصی خود بکار گیرند و نقش کنشگرانه‌ای در ترویج همزیستی مسالمت‌آمیز ایفا کنند.

یافته‌های بدست آمده مرتبط با مضمون اقدام صلح جویانه با نتایج پژوهش‌های Nazari (2024) و Ilkhani Abadi et al (2024) درباره اهمیت تبدیل یادگیری نظری به تجربه عملی و پرورش مهارت‌های صلح؛ Shahabinejad et al (2024) درباره الگوسازی رفتارهای صلح‌آمیز و طراحی فعالیت‌های مشارکتی؛ Tahmasbi et al (2024) و Moradian et al (2024) درباره آموزش مهارت‌های عملی حل تعارض و ترویج رفتار مسالمت‌آمیز؛ Zandi (2024) درباره تقویت توانمندی‌های عملی دانش‌آموزان در مدیریت تعارض و همچنین Nuget (2014) و Unesco (2014) درباره نقش معلمان و

دانش‌آموزان در اجرای برنامه‌های صلح‌محور و فعالیت‌های عملی برای تحقق صلح همخوانی دارد. این یافته‌ها تأکید می‌کند که آموزش تاریخ صلح‌محور تنها با تمرین عملی، مشارکت اجتماعی و بازنگری رفتارهای فردی می‌تواند منجر به ترویج همزیستی مسالمت‌آمیز و تقویت فرهنگ صلح شود.

در جمع‌بندی کلی از یافته‌های پژوهش حاضر بیان می‌شود که آموزش تاریخ می‌تواند فراتر از انتقال دانش صرف، بستری مناسب برای پرورش تفکر انتقادی، همدلی، درک تفاوت‌های فرهنگی و نگرش صلح‌طلبانه فراهم سازد. تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که بازاندیشی تاریخی، گفتگو و تعامل مبتنی بر تجربه، دانش‌آموزان و دانش‌جو معلمان را توانمند می‌سازد تا تاریخ را ابزاری برای تحلیل، تصمیم‌گیری اخلاقی و کنش اجتماعی بکار گیرند. همچنین، پیوند یادگیری نظری با تجربه عملی موجب می‌شود آموزش تاریخ از سطح حافظه به سطح رفتار و مشارکت اجتماعی ارتقا یابد و زمینه تربیت شهروندانی مسئول، مشارکت‌جو و صلح‌طلب فراهم شود. بنابراین، آموزش تاریخ نیازمند الگوهایی است که آن را برای «زیستن»، «گفتگو» و «همزیستی» آموزش دهد و مسیر بازتعریف برنامه‌های درسی را به سوی پرورش انسان‌های آگاه، اخلاق‌مدار و صلح‌جو هموار سازد. در پایان نیز بر اساس مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه استخراج‌شده از تحلیل دیدگاه اساتید آموزش تاریخ و معلمان مجرب استان لرستان، الگوی آموزشی پیشنهادی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ برای دانش‌جو معلمان (معلمان آینده) و دانش‌آموزان به شرح شکل ۱ طراحی شد.

شکل ۱. الگوی آموزشی برای ترویج صلح از طریق آموزش تاریخ

محدودیت های پژوهش

در زمینه محدودیت های پژوهش حاضر بیان می شود که به دلیل تمرکز بر یک منطقه یا گروه خاص، امکان تعمیم نتایج کاهش می یابد. علاوه بر این، ماهیت کیفی و پدیدارشناسانه مطالعه، بر تبیین تجربیات و دیدگاه های شرکت کنندگان متمرکز بوده و قابلیت تعمیم آماری آن را نیز کاهش می دهد. سوگیری های احتمالی ناشی از باورها و تجربه های شخصی مصاحبه شونده ها و محدودیت های زمانی در جمع آوری داده ها نیز می تواند بر عمق برخی پاسخ ها تأثیر گذار باشد. همچنین، پژوهش عمدتاً بر طراحی الگوی آموزشی متمرکز بود و بررسی عملیاتی شدن آن در محیط واقعی آموزش نیازمند مطالعات تکمیلی است.

مشارکت نویسندگان

ضمن همکاری منسجم میان نویسندگان، بخش های مقدمه، ادبیات پژوهش، محدودیت های پژوهش و مصاحبه با اساتید دانشگاه توسط نویسنده مسئول و بخش مصاحبه با معلمان توسط نویسنده دوم انجام شد. همچنین، بخش های روش شناسی، یافته ها و بحث و نتیجه گیری توسط هر دو نویسنده انجام گرفت. به طور کلی، سهم نویسنده مسئول ۷۰٪ و سهم نویسنده دوم ۳۰٪ است.

تشکر و قدردانی

از اساتید آموزش تاریخ دانشگاه ها و معلمان مجرب تاریخ مدارس استان لرستان که در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۵ مشغول به تحصیل بوده و در فرایند انجام پژوهش حاضر مشارکت نموده اند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

تعارض منافع

«هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

References

- Alhojailan, M. I. (2012). Thematic analysis: A critical review of its process and evaluation. *West East Journal of Social Sciences*, 1(1), 39-47. [In Persian] <https://www.westeastinstitute.com/journals/wpcontent/uploads/2013/02/4-Mohammed-Ibrahim-Alhojailan-Full-Paper-Thematic-Analysis-A-Critical-Review-Of-Its-Process-And-Evaluation.pdf>

- Balvin, N., Daniel, J., & Christie, P. (2020). Children and Peace, From Research to action. Peace Psychology Book Series, https://doi.org/10.1007/978-3-030-22176-8_8
- Bayer, P., & Staley, S. (2003). Teaching peace in a violent world. ACEI representatives to the UN.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Changaei, M. (2020). An overview of the status of history education in schools. *Journal of Research in History Education*, 1(3). [In Persian]
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27832155.1399.1.3.5.8>
- Christie P. 2010. the Complexity of human rights in global times: The Case of the right to education in south africa. *International Journal of Educational Development*, 30(1), 3-11. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2009.06.006>
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Sage Publications. (ISBN: 978-1452226101).
<https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog609332/objava105202/fajlovi/Creswell>
- Dingler, M. (2020). *Critical Peace Pedagogy in the Social Studies: A Peace-Oriented Approach to Critical Citizen Education*. Doctoral Dissertation. University of Arkansas. Retrieved from <https://scholarworks.uark.edu/etd/3786>
- Galtung, j. (1969). violence, peace, and peace. *Research*, 6,3 pp.167-191.
<https://doi.org/10.1177/002234336900600301>
- Gursel- Bilgin, G. (2020). Critical Discourse Analysis: An Effective Tool for Critical Peace Education Informed by Freirean Dialogue. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15(2), 25-40.
<https://doi.org/10.29329/epasr.2020.251.2>
- Ide, T., Kirchheimer, J. & Bentrovato, D. (2018). School textbooks, peace and conflict: an introduction, *Global Change, Peace & Security*, 30: 3, 287-294.
https://doi.org/10.1080/14781158.2018.1505717?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle
- International Schools Association. (2015). *Education for Peace-A curriculum framework K-12: ISA*, 30 p.
- Kulkarni, D. (2019). *Community Engagement: Missing Link in Peace and Conflict Studies*. Doctoral Dissertation. Northeastern University. Retrieved From. <http://hdl.handle.net/2047/D20320147>
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563–575.
<https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications. (ISBN:978-0803924314).<https://archive.org/details/naturalisticinquiry00lin/c/page/n423/mode/2up>
- Maguire, M., & Delahunt, B. (2017). Doing a thematic analysis: A practical, step-by-step guide for learning and teaching scholars. *All Ireland Journal of Higher Education (AISHE-J)*, 9(3). <https://doi.org/10.62707/aishej.v9i3.335>

- Mirkoushesh, A. H., & Nouri Safa, S. (2013). The ontology of international peace in the context of Iranian culture of tolerance and peace. *Rahbord Journal*, 68. [In Persian] <https://elmnet.ir/doc/274475-35126>
- Moradian, A., Ghodousi, A., Mohammadzadeh Moghaddam, F., & Dehnavi, A. (2024). Examining the role of teachers in promoting a culture of peace and peaceful coexistence. In *Proceedings of the 19th National Conference on Management and Humanities Research in Iran*, Tehran. [In Persian] <https://civilica.com/doc/2149809>
- Nazari Ilkhani Abadi, T., Garavand, M., & Nazari, D. (2024). Articulating the concept of peace through history education. *Journal of Research in History Education*, 5(3). [In Persian] <https://doi.org/10.48310/rhe.2025.4369>
- Nourian, M. (2021). *A practical guide to quantitative and qualitative content analysis of textbooks* (6th ed.). Tehran: Shora Publications. [In Persian]
- Nuget, M. D. (2014). Deepening dialogue in silent spaces: Ireland's pedagogy of peace. Doctoral dissertation, National University of Ireland Maynooth. <http://eprints.maynoothuniversity.ie/4999/1/M%20Nuget%20Doctoral%20Thesis%20April%2030th%202014.pdf>
- Page, J. (2019). *Peace education: Exploring ethical and philosophical foundations* (M. H. Heydari & M. Barkhordari, Trans.). Isfahan: University of Isfahan Press. (Original work published 1989). [In Persian]
- Pasic, Maida. (2020). Education policy development in post-conflict contexts and its effect on achieving sustainable peace: the case of Bosnia and Herzegovina. Doctoral thesis (EdD), University of Sussex. Retrieved from. <http://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/92114/>
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). The content validity index: Are you sure you know what's being reported? critique and recommendations. *Research in Nursing & Health*, 29(5), 489–497. <https://doi.org/10.1002/nur.20147>
- Power, S., & Allison, G. (2012). *Realizing human rights: Moving from inspiration to impact*. Palgrave macmillan. https://books.google.com/books/about/Realizing_Human_Rights.html?id=EbZaPwAACAAJ
- Rahnamayebayat, S. (2016). *An attempt to develop a peace-oriented educational theory and propose a preschool curriculum framework based on it* (Doctoral dissertation, Shiraz University). [In Persian]
- Shabani, M., Taheri, A. M., & Isaee Khosh, K. (2016). Peace education: A pathway toward the development of a culture of peace. In *Proceedings of the First International Conference on New Research in Educational Sciences, Psychology, and Social Studies of Iran*, Qom. [In Persian] <https://civilica.com/doc/498914>
- Shahabinejad, S., Kazemi Roudi, S., Nematinajad, T., & Shahabinejad, A. (2024). The role of teachers in promoting a culture of peace and tolerance in the classroom. In *Proceedings of the Second International Conference on Law, Management, Educational Sciences, Psychology, and Educational Planning Management*, Tehran. [In Persian]. <https://civilica.com/doc/2377983/>
- Tahmasbi, Z., Fathi Vajargah, K., Ansari, B., & Abbasi, A. (2024). Identifying the characteristics of teachers with peace literacy from experts' perspectives.

- Quarterly Journal of Education*, 3(4). [In Persian]<http://qjoe.ir/article-1-3790-en.html>
- Tighbakhsh, S., Saadatmand, Z., & Keshtiaray, N. (2017). Designing a curriculum based on peace education in primary education. *New Approach Quarterly in Educational Management*, 8(4), 239–269. [In Persian]<https://www.sid.ir/paper/168612/en>
- Uko, E. S., Igbineweka, P. O., & Odigwe, F. (2015). Promoting peace education for behavioral changes in public secondary schools in Calabar Municipality Council Area, Cross River State, Nigeria. *Journal of Education and Practice*, 6(23), 144–149.https://www.researchgate.net/publication/333809415_Promoting_Peace_Education_for_Behavioural_Changes_in_Public_Secondary_Schools_in_Calabar_Municipal_Council_Area_Cross_River_State_Nigeria
- Unesco. (2014). Learning the Way of Peace a Teachers Guides to Peace Education: Publication Unesco, 244.<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000125228/PDF/125228eng.pdf.multi>
- Valikhani, K., Salehi, A., Sajadi, S. M., & Keshavarz, S. (2022). Analysis of peace education components in the discursive documents of the education system. *Sociology of Social Institutions*, 9(2), 59–80. [In Persian]<https://doi.org/10.22080/ssi.2022.24042.2023>
- Waltz, C. F., & Bausell, R. B. (1981). Nursing research: Design, statistics, and computer analysis. F.A. Davis Company. https://books.google.com/books/about/Nursing_Research.html?id=cyJtAAAAMAAJ
- Wells, R. (2012). The global and the multicultural opportunities: Challenges and suggestion for teacher education. *Multicultural perspectives*, 10(3), 142–149.https://doi.org/10.1080/15210960802197656?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle
- Zamani Kookhalo, L., Sepah Mansour, M., & Abolmaali Al-Hosseini, K. (2021). The effectiveness of peace education on students' academic competence and positive orientation toward school. *Research in Educational Systems*, 15(53), 83–97. [In Persian] https://www.jiera.ir/article_137641.html
- Zandi Ghashlaghjoob, A. (2024). Investigating the impact of education on promoting the culture of peace, tolerance, and peaceful coexistence in schools. In *Proceedings of the First International Conference on New Developments in Educational Sciences, Psychology, and Education*, Urmia. [In Persian]<https://civilica.com/doc/2271578>
- Zare, O. R. (2022). Analysis and understanding of cultural differences. In *Proceedings of the 13th International Conference on Language, Literature, Culture, and History*. [In Persian]<https://civilica.com/doc/1582945/>
- Zeinalpour, H., Talebzadeh, M., & Fathi Vajargah, K. (2015). Content analysis of secondary school social studies textbooks in relation to human rights concepts. *Curriculum Planning Research*, 12(2). [In Persian] https://journal.s.iau.ir/article_534375.html